

UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE VALÈNCIA

ESCOLA POLITÈCNICA SUPERIOR DE GANDIA

Licenciado en Ciencias Ambientales

UNIVERSIDAD
POLITECNICA
DE VALENCIA

ESCUELA POLITÉCNICA
SUPERIOR DE GANDIA

**“PROPOSTA D’ACORD DE CUSTÒDIA DEL TERRITORI PER A LA GESTIÓ DE
LES PARCEL·LES DE PROPIETAT MUNICIPAL SITUADES A LA ZONA DE
FUSET AL TERME D’ONTINYENT”**

TREBALL FINAL DE CARRERA

AUTOR:

Jose M. Ferrero Albert

DIRECTORA:

M^a del Carmen Muñoz Zamora

GANDIA 2014

ÍNDEX

1. Introducció.	3
2. Objectius i Metodologia.	7
2.1. Objectius.	7
2.2. Metodologia.	7
3. Normativa aplicable.	9
4. Custòdia del Territori.	16
5. La Finca Fuset.	24
5.1. Característiques del medi.	25
5.1.1. Medi abiòtic.	25
5.1.2. Medi biòtic.	28
5.2. Usos històrics i usos actuals.	38
5.3. Principals conflictes d'ús.	40
6. Proposta de Custòdia del Territori.	45
6.1. Proposta d'Acord.	45
6.2. Proposta de gestió.	47
6.3. Finançament.	49
7. Conclusions.	50
8. Bibliografia, normativa i pàgines web.	52
8.1. Referències bibliogràfiques.	52
8.2. Referències normatives.	53
8.3. Pàgines web consultadas.	54

**A la meua família (Anna, Neus, Bernat i Blai),
vertader motor d'aquest projecte
i de quasi tot en la meua vida**

L'interés personal per la gestió d'espais naturals i la possibilitat d'utilitzar la Custòdia del Territori per a dita gestió em du a plantejar-me aquest tema com a opció per al meu Treball Final de Carrera.

Quant més endavant em vaig assabentar que un grup de persones d'Ontinyent volien encetar una iniciativa de Custòdia a una zona del terme anomenada Fuset, vaig considerar que eixa era la millor opció. Contacte amb el departament de medi ambient de l'ajuntament per obtenir el contacte amb el grup (Colla Ecologista l'Arrel) i aprofite per parlar amb el regidor que també mostra interés per la iniciativa de Custòdia per a Fuset.

Els primers contactes em donen com a fruit l'accés a documentació del grup i a informacions de la zona com per exemple les parcel·les, convenis, ... A partir d'este moment prenc la decisió de dedicar el meu Treball Final de Carrera a realitzar una Proposta per a un Acord de Custòdia entre l'ajuntament d'Ontinyent i la Colla Ecologista l'Arrel per a la gestió de la finca Fuset.

Tal com he anat avançant en el temps i en el treball, he intentat estimular l'activitat del que ha de ser l'Entitat de Custòdia (Colla Ecologista l'Arrel), però els ritmes de treball de cadascú són diferents, aleshores jo he acabat el treball fent una proposta argumentada i ajustada als principis de la Custòdia; i que per suposat serveixca per a aquest cas concret, però l'entitat no avançava al ritme que jo necessitava i per tant encara que la proposta teòrica queda ací redactada, l'acord real es troba en fase de debat. Dessitge que per al moment en que l'entitat "torna a prendre ritme", aquest treball siga considerat referència per a l'acord que definitivament es faça.

PROPOSTA D'ACORD DE CUSTÒDIA DEL TERRITORI PER A LA GESTIÓ DE LES PARCEL·LES DE PROPIETAT MUNICIPAL SITUADES A LA ZONA DE FUSET AL TERME D'ONTINYENT

TREBALL FINAL DE CARRERA PER A LA LLICENCIATURA DE CIÈNCIES AMBIENTALS DE:

JOSE M. FERRERO ALBERT

1. Introducció.

El medi natural és un bé que tota la societat valora en la reflexió, però pocs valoren mitjançant els fets.

Encara que molt lentament, açò està canviant, a les escoles el medi ambient és una matèria transversal i els xiquets assoleixen els principis ambientals des de ben xicotets. No es consciència igual a totes les escoles i no es consciència a moltes cases. Però evidentment, hui la gent és més conscient que anys enrere. Sabem que el medi natural és el nostre aliat, que treballa per a nosaltres sense demanar res més que respecte.

Legalment la protecció de la natura correspon a les administracions públiques com a responsables de solucionar "tots" els problemes que afecten a la societat en general. En l'actualitat ens trobem amb una gran quantitat de terrenys que abans es dedicaven a l'agricultura i la ramaderia, i que hui resten erms, també la no explotació dels terrenys forestals permet un augment de la biomassa que cada estiu provoca una quantitat important d'incendis forestals. Aquestos sols són dos de les nombroses raons que ens fan pensar que fa falta una gestió adequada per a aquestes situacions que abans no es donaven.

La administració pública no assumeix en molts casos la responsabilitat que s'espera d'ella per a estes situacions. Per altra banda la societat augmenta lentament, però de manera continua la conscienciació ambiental i la seua col·laboració en activitats relatives a la natura. Aleshores estem davant unes situacions complementàries que estan connectant-se i actuant.

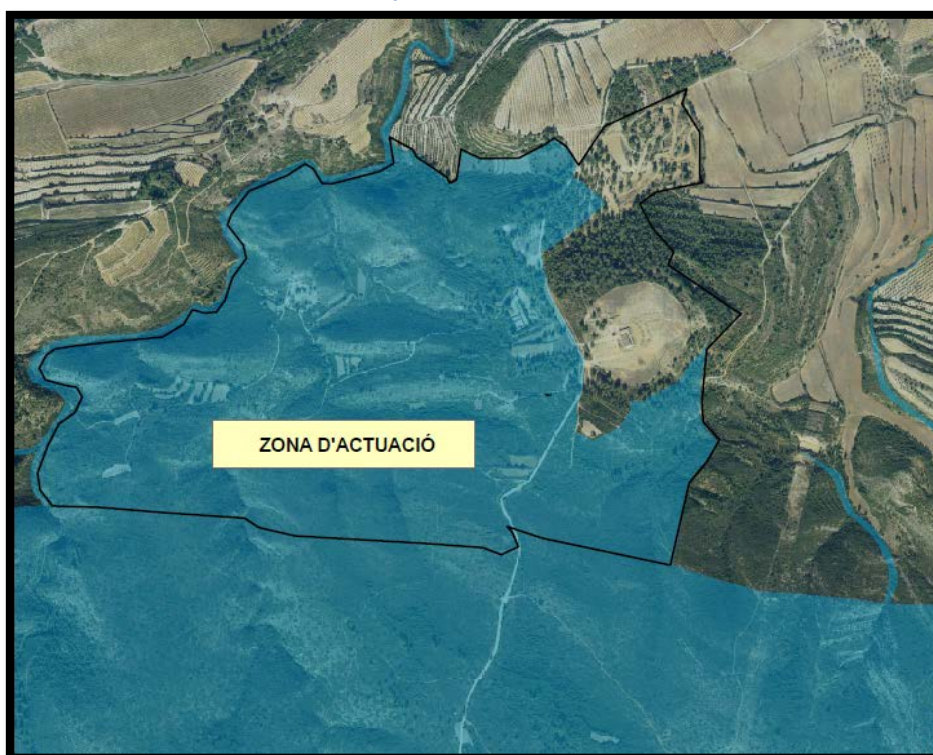
Fa un temps que s'està posant en pràctica una eina de gestió dels espais naturals. Ara és el moment d'utilitzar-la i passar a l'acció, la Custòdia del Territori es presenta com una eina de gestió i participació dels espais amb valors naturals, que permet que la iniciativa social participe activament en la presa de decisions i en les actuacions que es duen a terme per tal de conservar-los. Els bons resultats que dona la Custòdia li donen prestigi i l'empenten cap a un creixement continu.

Als paràgrafs anteriors presentem els principis per ens mouen a fer este treball. Si sumem els principis amb la iniciativa que s'està gestant a Ontinyent sobre Custòdia del Territori, ens trobem amb l'oportunitat de preparar un treball que done base a una proposta d'acord de Custòdia entre l'ajuntament d'Ontinyent (propietari de l'espai a gestionar) i la Colla Ecologista l'Arrel (Entitat de Custòdia).

Començarem presentant el que anomenem “Zona d’actuació”. Es tracta de cinc parcel·les de propietat municipal, situades a un paratge conegut a Ontinyent pel nom de **Fuset**. El nom correspon al d’una finca privada dedicada a l’agricultura fins la mitat del segle passat. Com s’explicarà després, per diverses raons la finca va passar a ser propietat de l’ajuntament. La superfície total és d’aproximadament 105 ha i avui és utilitzada per a diverses activitats d’oci i d’entreteniment. El més important és que forma part d’un espai natural protegit, el *Paratge Natural Municipal de l’Ombria Pou-Clar*; el fet de ser de propietat pública i de formar part d’un PNM, estimula a un grup de gent d’Ontinyent (Colla Ecologista l’Arrel) a encetar allí una iniciativa de Custòdia que assegure la pervivència dels valors naturals que conté.

Al mapa¹ següent es mostra en blau el PNM i la línia negra, la nostra zona d’actuació. Més endavant s’explicarà la raó per la que una part de la zona d’actuació va quedar fora del PNM.

Mapa 3. Zona d’actuació

Elaboració pròpia a partir de la informació del Servei Cartogràfic Valencià

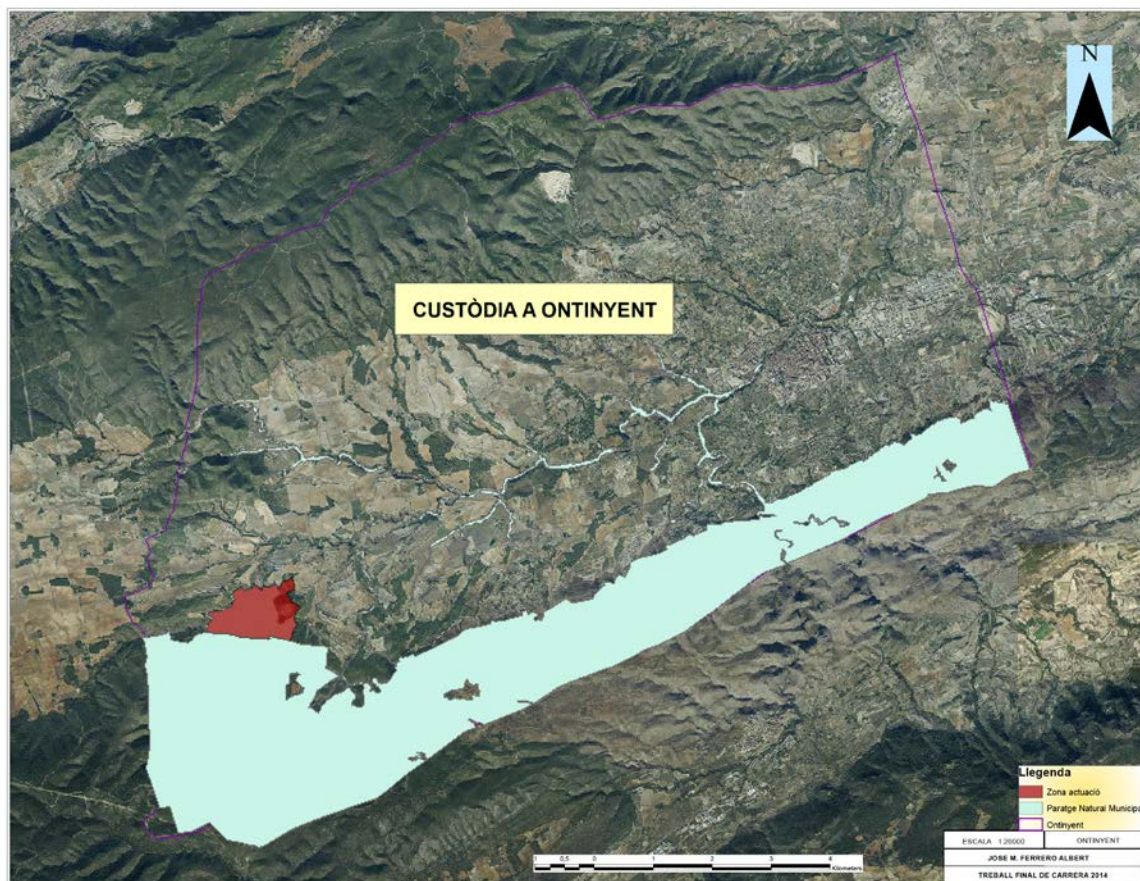
Ens trobem que a la zona d’actuació es practica tir al plat, tir olímpic i motocròs. El tir olímpic es practica dins d’un espai tancat i no genera sorolls o alteracions que es puguin considerar significatives per a l’entorn natural, en les altres dos activitats no es pot dir el mateix. Per evitar problemes legals a l’hora d’obtenir la declaració de PNM, el que es va fer és deixar fora del límits del terreny a protegir justament la superfície on es duen a terme aquestes activitats (no tota la parcel·la, com es pot apreciar al mapa), com si les alteracions que produeixen el tir al plat i el motocròs no afectaren més enllà dels límits parcel·lars. De tot açò se’n parlarà més endavant, ara sols es vol presentar la zona.

¹ Tots el mapes del treball a l’escala corresponent s’hi troben a l’annex de mapes

En quant al treball que ens ocupa anem a explicar la estructura que el compona; després d'aquest primer punt d'introducció es passa al punt 2 del treball on s'expliquen el objectiu i la metodologia emprada per tal d'obtenir-los. El treball comporta especialment treball de gabinet per estudiar tota la normativa aplicable i les publicacions/informacions referides a les experiències i als principis de la custòdia; a més, fer un repàs per la bibliografia sobre el medi natural de la zona d'actuació². També un treball de camp per confirmar dades i aportar-ne de noves, a més de obtenir material gràfic. El treball de camp consisteix també en aconseguir testimonis personals de tècnics i de persones majors que ens confirmen i ens amplien les dades.

A l'apartat 3 es fa un estudi de la legislació que d'una manera o altra afecta a la gestió d'espais naturals o a la Custòdia. Es comenten algunes deficiències i possibles opcions que a hores d'ara permet la normativa. La legislació pot limitar o potenciar, en aquest cas més que potenciar, autoritza. Per altra banda, una bona manera de potenciar aquest tipus d'iniciatives és la que es du mitjançant la "Plataforma de Custòdia del Territori" del Ministeri, on s'organitzen i es promocionen les diverses iniciatives i entitats que estan funcionant.

Mapa 2. En blau el PNM i en roig, la zona d'actuació dins del PNM.

Al punt 4 del treball es presenta la Custòdia com a l'eina que és, el seu potencial social, ambiental i econòmic. El seu present, la evolució i les possibilitats de futur. A partir de diverses

² Quant diguem "zona d'actuació", ens referim a les parcel·les a les que es proposa la Custòdia

publicacions sobre els principis que mouen la Custòdia i d'experiències que serveixen d'exemple; a més, s'expliquen els orígens i la evolució de la Custòdia. En aquest punt es troben les bases que ens duen a la redacció de la proposta de l'Acord de Custòdia.

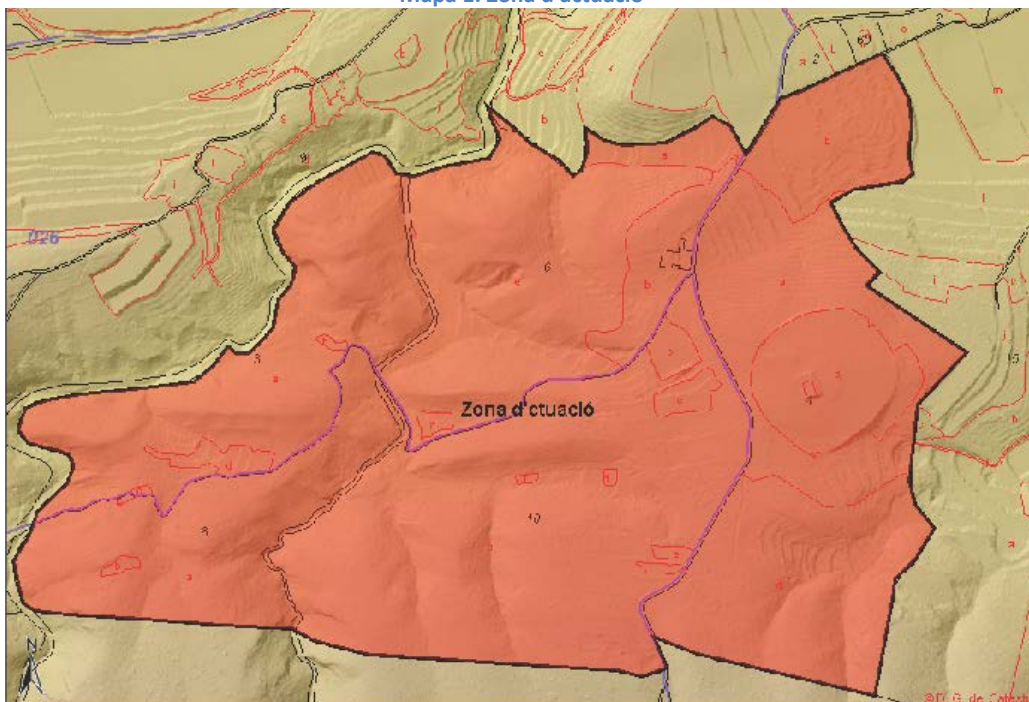
El punt 5 ens descriu l'espai que es vol gestionar, no es tracta d'un espai únic, amb valors de màxim interès mundial, però és un lloc amb valors naturals i patrimoni etnològic suficients com per a plantejar un projecte amb actuacions que assegurin el seu manteniment o millora. A més, és un lloc on una gran quantitat de veïns d'Ontinyent acudeixen per oci, i una adequada gestió pot permetre un major gaudi inclús per a la ciutadania mentre es garanteixen els valors naturals. La descripció és fonamentalment tècnica i sense aprofundir en excés, l'objectiu d'aquest treball és preparar i argumentar un acord de Custòdia, no fer un estudi ambiental.

Al punt 6 es presenta la proposta d'Acord de Custòdia entre l'Ajuntament d'Ontinyent i la Colla Ecologista l'Arrel, per tant l'objectiu del treball. La proposta s'acompanya d'una proposta de gestió i una de finançament, ambdues són esborranys; però un Acord de Custòdia no és viable sense una gestió coherent i un finançament que el faci viable i autònom. La proposta es redacta a partir dels coneixements de la zona i fonamentalment dels nostres coneixements de gestió i de implicació social, completat amb contactes amb la gent de la Colla Ecologista l'Arrel, per ser una entitat que du molt anys movent escoles i associacions per a realitzar plantacions i altres actuacions de manteniment forestal.

En l'últim apartat (punt 7, conclusions) s'argumenta la conveniència de l'ús de la Custòdia del Territori i les possibilitats que ofereix. És un apartat que presenta la Custòdia com una opció potent i democratitzadora, que genera beneficis als tres aspectes bàsics: socials, econòmics i ambientals. Aquest punt és el resultat de tot el treball i dels fruits que es poden collir si se sembla La Custòdia de manera adequada.

2. Objectius i Metodologia.

Mapa 1. Zona d'actuació

Elaboració pròpia a partir de la informació del Servei Cartogràfic Valencià

2.1. Objectius.

L'objectiu d'aquest treball consisteix en argumentar i dissenyar una proposta d'**Acord de Custòdia del Territori** entre l'**Ajuntament d'Ontinyent** (propietari de les parcel·les) i l'**Entitat de Custòdia** (Colla Ecologista l'Arrel). L'acord planteja una gestió de l'espai per part de l'Entitat, i la col·laboració econòmica i divulgativa per part de l'Ajuntament. L'acord ha de servir per mantenir i millorar els valors naturals i etnològics de la zona d'actuació, afavorint la participació social i el coneixement de l'entorn; propiciant el gaudi general mitjançant la programació d'activitats per a tots els públics.

Per a aconseguir l'objectiu global es considera començar a preparar la proposta en base als següents objectius parcials:

- Mantenir i millorar els valors naturals i etnològics.
- Recuperar els espais degradats.
- Implicar la major quantitat possible d'actors socials.
- Buscar la complicitat dels usuaris habituals.

2.2. Metodologia.

Per a aconseguir l'objectiu proposat es realitzarà una revisió normativa i altra bibliogràfica. De manera que es recopilarà i s'estudiarà la normativa que afecta a la gestió d'espais naturals, la referida a participació ciutadana i la que afecta a la Custòdia del Territori. Es fa referència a la

legislació d'àmbit estatal per continuar a la d'àmbit autonòmic, acabant fent alguna referència a la normativa de nivell local:

- Constitució Espanyola.
- Llei 42/2007, de 13 de desembre, del Patrimoni Natural i de la Biodiversitat.
- Llei 13/2004, de 27 de desembre, de caça de la Comunitat Valenciana.
- Llei 11/94 de 27 de desembre, de la Generalitat Valenciana, d'Espais Naturals Protegits de la Comunitat Valenciana.
- Decret 109/1998, de 29 de juliol, del Govern Valencià, per el que es regula la declaració de Paratges Naturals Municipals i les relacions de cooperació entre la Generalitat Valenciana i els municipis per a la seua gestió.
- DECRET 161/2004, de 3 de setembre, del Consell de la Generalitat, de Regulació dels Paratges Naturals Municipals.
- ACORD de 26 d'octubre de 2007, del Consell, per el que es declara Paratge Natural Municipal l'enclavament denominat Serra de l'Ombria-Pou Clar, en el terme municipal d'Ontinyent. ANNEX III: Part dispositiva del Pla Especial de protecció del Paratge Natural Municipal Serra de l'Ombria-Pou Clar, en el terme municipal d'Ontinyent.

En quant a la revisió bibliogràfica, ens hem centrat per una part en el valors naturals (flora, fauna, geologia i sols), així com els usos actuals i els anteriors. Per altra banda s'ha recopilat i estudiat bibliografia referida a la Custòdia del Territori. Sent el nostre *Manual de Referència* sense dubte el document "Custòdia del Territori en la pràctica", editat per la Fundació Territori i Paisatge, que ens ha estimulat per endinsar-nos a la Custòdia. Amb tot açò i coses de collita pròpia, s'ha preparat aquest treball.

Degut a la poca informació referida a la zona d'actuació, esta ha sigut completada amb treball de camp; el treball de camp ha consistit en constatar la informació recopilada mitjançant un recorregut pel terreny i a més, la realització d'entrevistes amb persones que ens confirmaren la informació obtinguda sobre els usos actuals i anteriors, així com sobre els conflictes i/o possibles conflictes que s'hi donen en l'actualitat. La recopilació i l'estudi de tota esta informació ens permetrà finalment compondre la Proposta d'acord de Custòdia, objectiu final d'aquest treball.

Ophrys lutea

Foto facilitada per l'Arrel

Ophrys scolopax

Foto facilitada per l'Arrel

3. Normativa aplicable.

En aquest punt es fa un repàs per el marc legal ³relatiu a la gestió i protecció d'espais naturals, aspecte en el que la legislació a anat avançant amb el pas del temps. Es fa un repàs especialment en aquells punts en els que es planteja la possibilitat d'una gestió externa als propietaris i a la administració, o una gestió compartida. En este sentit la principal norma és la *Llei 42/2007, de 13 de desembre, del Patrimoni Natural i de la Biodiversitat* on es presenta directament la Custòdia del Territori com a una eina a fer servir per a gestionar espais amb valors ambientals, a més, potencia el seu us i el seu finançament. També es podrà vore que la resta de normativa vigent te en compte la participació social en la gestió dels espais naturals, aleshores es tenen tots els ingredients per dur endavant l'acord de Custòdia que planteja aquest treball. Les següents pàgines estan dedicades a comentar els punts de la legislació que ens afecten, començant amb la legislació estatal i continuant amb l'autonòmica. Les referències son les que s'indiquen al següent quadre:

ESTATALS

Constitució (article 45.2)

Llei 42/2007 del Patrimoni Natural i de la Biodiversitat

AUTONÒMIQUES

Llei 11/94 de la Generalitat Valenciana, d'Espais Naturals Protegits de la Comunitat Valenciana,

Decret 161/2004 del Consell de la Generalitat, de regulació dels Paratges Naturals Municipals (PNM).

Acord de 26 d'octubre de 2007, del Consell, pel qual es declara PARATGE NATURAL MUNICIPAL l'enclavament denominat Serra de l'Ombria-Pou Clar, en el terme municipal d'Ontinyent

Quadre 1. Legislació aplicable

La normativa vigent a nivell estatal (Llei 42/2007) inclou la Custòdia del Territori com estratègia complementaria de gestió i protecció d'espais naturals. Per primera vegada es posen a disposició de les administracions públiques nous mecanismes de protecció orientats a obtenir un major recolzament social i una major col·laboració per aconseguir objectius d'interés general. És així com la Llei vol complir el manament constitucional que diu que *“els poders públics procuraran l'ús racional de tots els recursos naturals, (...) recolzant-se en la solidaritat col·lectiva”* (art. 45.2 de la Constitució Espanyola). No es proposa la Custòdia com una eina per substituir els mecanismes de gestió i protecció existents, com es diu al principi del paràgraf, és una manera de complementar-los.

Des d'el seu preàmbul aquesta llei no sols presenta la col·laboració i els acords entre propietaris i usuaris com a instrument de gestió, també estableix les definicions, tant del concepte de Custòdia del Territori com del que és una Entitat de Custòdia (art. 3.9 i 3.37). Es reconeix la rellevant funció social que desenvolupa el patrimoni natural i la biodiversitat i la necessitat de fomentar els acords voluntaris entre els propietaris i els usuaris (art 4). Anima a

³ Ens serveix de referència per a aquest punt l'obra de Barreira, A. et al 2010. *Estudio jurídico sobre la Custòdia del Territorio.*

més, les administracions públiques que promoguen la utilització de mesures fiscals per incentivar les iniciatives privades de conservació i d'ús sostenible del patrimoni natural (art.4).

No acaben ací les referències a la Custòdia en aquesta llei, dins del Títol V dedicat al foment del coneixement, la conservació i la restauració ambiental, es diu que s'han de fomentar les iniciatives de Custòdia del Territori fins i tot en les propietats de l'Administració General de l'Estat. Per acabar, diu que es crearà un Fons per al Patrimoni Natural i la Biodiversitat, i entre d'altres nomena com a objectiu d'aquest fons, finançar accions relacionades amb la Custòdia del Territori (art. 74).

Considerem, per tant, aquesta com la norma legislativa que defineix i estimula qualsevol de les accions relacionades amb la Custòdia del Territori. És aleshores la primera "gran" norma que reconeix la Custòdia legalment (en la repercussió jurídica que açò representa) i considera que les administracions públiques l'han d'estimular normativa i econòmicament (art. 72 i 73).

L'Administració pública és la que deu fomentar i facilitar el seu desenvolupament, encara que son les Entitats de Custòdia i els propietaris els que de manera lliure i independent han de negociar i dur a la pràctica els Acords de Custòdia. Els acords també han de tindre en compte la legislació autonòmica per que la gestió dels espais naturals protegits correspon a les comunitats autònomes (art.36 llei 42/2007).

Quant davallarem cap a la legislació autonòmica referida als espais naturals, ens trobem en la *Llei 11/94 de la Generalitat Valenciana, d'Espais Naturals Protegits de la Comunitat Valenciana*. Aquesta llei és la que marca les directrius en quant a la gestió i administració dels Espais Naturals Protegits, també presenta les categories d'Espais Naturals Protegits que es poden declarar a la Comunitat Valenciana (art. 3), entre elles la que ens interessa, de Paratge Natural Municipal. A més, s'estableix el règim aplicable a tots els espais naturals protegits de la Comunitat Valenciana.

En aquesta llei i ja en el preàmbul es refereix a la participació ciutadana i dels col·lectius i entitats locals en la gestió dels espais naturals protegits. No parla res més de la participació social i per descomptat no es refereix en absolut a la Custòdia del Territori, que és un concepte que aleshores encara no formava part de l'imaginari sòcio-polític. Quant als criteris de gestió, la llei estableix la necessitat de desenvolupar una normativa posterior per a algunes de les figures de protecció de la llei, entre elles, la de Paratge Natural Municipal.

Una norma que tarda 10 anys, en 2004 es publica el *Decret 161/2004 del Consell de la Generalitat, de regulació dels Paratges Naturals Municipals (PNM)*. Aquest decret redefineix què és un Paratge Natural Protegit, les funcions que ha de complir, model de gestió o el procés a seguir per aconseguir la seua declaració entre altres.

La iniciativa per a la declaració d'un espai natural com a PNM l'ha d'encetar l'ajuntament o ajuntaments on es troba dit espai. El procediment ve detallat al decret (art. 3), i consisteix fonamentalment en la presentació a la Conselleria d'un acord plenari amb:

- a) *Sol·licitud expressa de declaració del Paratge Natural Municipal.*
- b) *Manifestació de la intenció de gestionar l'espai natural protegit conforme al que s'especifica respecte d'això en la Llei 11/1994 i en el present decret.*

- c) *Denominació de l'espai.*
- d) *Extensió en hectàrees.*
- e) *Ubicació de l'espai dins del terme municipal (croquis aproximat).*
- f) *Motius que aconsellen la declaració del Paratge Natural Municipal.*

A més s'adjuntarà un document tècnic que correspondrà al projecte del Pla Especial del PNM.

La Conselleria amb competències en medi ambient és la que després d'estudiar l'expedient i complir el tràmit d'informació pública del Pla Especial, declara l'espai com a Paratge Natural Municipal (art. 6 i 7). Però l'administració i la gestió del PNM és competència de l'administració local (art. 8 i 10).

Com a detall important per a aquest treball, està el punt 3 de l'article 9 on diu:

Així mateix, la conselleria competent en matèria de medi ambient fomentarà, de comú acord amb els ajuntaments promotors, la participació en la gestió dels Paratges Naturals Municipals de qualsevol organisme o entitat, públic o privat, que puguin tenir interès en la gestió d'aquests.

D'aquesta manera, també en este decret s'obrin les portes a la intervenció de grups externs a les administracions públiques locals en la gestió de l'espai protegit.

Arribem fins el document normatiu redactat "ex profeso" per a la zona d'actuació i tot el seu entorn: *l'Acord de 26 d'octubre de 2007, del Consell, pel qual es declara PARATGE NATURAL MUNICIPAL l'enclavament denominat Serra de l'Ombria-Pou Clar, en el terme municipal d'Ontinyent.* A aquest Acord del Consell es dedica més atenció en este treball per ser el que defineix les possibilitats de gestió, administració i usos, per la qual cosa s'haurà d'atendre a ell davant qualsevol dubte o conflicte. A més, es vorà que també es té en compte la participació no institucional en la gestió del Paratge.

Les raons que s'argumenten per declarar el PNM son l'interés botànic, ecològic, geomorfològic i paisatgístic de l'espai; d'entrada és clar que aquests son uns valors certs, encara que genèrics. A la introducció de l'acord s'anoten una sèrie d'espècies i bens d'important valor històric, ambiental i social, es vorà que tal com es diu a la introducció de l'acord l'espai conté valors suficients com per a protegir-lo. No es pot oblidar que la norma és per al PNM en la seua totalitat, mentre a la nostra zona d'actuació sols representa un petita part del total.

El Pla Especial de Protecció del PNM forma part de l'Acord de declaració (annex III), i aquest Pla Especial ha de tenir una Declaració d'Impacte Ambiental favorable per poder-se aprovar. Doncs es dóna la curiositat que la data de publicació de la declaració del PNM (26-10-2007) és anterior a la de publicació de la DIA del Pla Especial (17-04-2008). De manera que s'entén que per alguna raó burocràtica la publicació es va endarrerir, però no s'han aconseguit documents o testimonis que ho confirmen.

Tornant a l'Acord s'ha de parar atenció al punt quart on es diu que: *Amb caràcter general, poden continuar duent-se a terme les activitats tradicionals compatibles amb les finalitats que motiven aquesta declaració, d'acord amb les seues regulacions específiques i amb el que ha establert el present acord i el corresponent Pla especial de protecció del Paratge Natural Municipal Serra de l'Ombria-Pou Clar. En l'àmbit del paratge natural municipal les*

competències de les administracions públiques s'exerciran de manera que queden preservats tots els valors geomorfològics, botànics, ecològics, paisatgístics i naturals del paratge natural municipal.

Hi ha que parar atenció a aquest punt degut a que les parcel·les d'actuació no formen part del PNM en la seua totalitat; una part d'elles s'han deixat voluntàriament fora per utilitzar-se habitualment per a activitats que no són compatibles amb un espai amb valors ambientals a preservar. Dites activitats son el tir al plat i el motocròs. Resulta difícil d'entendre que hi haja una clara voluntat política de protegir el medi, mentre s'ajusten els límits del Paratge protegit per poder permetre activitats que son totalment incompatibles amb el normal funcionament dels sistemes naturals que s'estan protegint.

Imatge 1. Vista de la zona d'actuació

Foto pròpia

PLA ESPECIAL DE PROTECCIÓ

Junt l'Acord de declaració del PNM s'inclou el Pla Especial de Protecció del Paratge. El Pla Especial és el Reglament d'Ordenació i Gestió Territorial del Paratge, les disposicions del Pla especial son vinculants tant per a l'administració pública com per als particulars.

En molts punts de l'acord i per tant, també del Pla especial, dona la impressió de que s'ha utilitzat un model de redacció estàndard, en comptes d'haver preparat un document normatiu pensat des d'el seu origen en l'espai concret a protegir. Per exemple a l'article 10 es diu que es recordarà a les associacions agràries la necessitat del compliment del *Codi Valencià de Bones Pràctiques Agràries*; quant les parcel·les dedicades a l'agricultura son les privades, i justament aquestes parcel·les, s'han tret del PNM per evitar problemes i facilitar les tramitacions.

Altre punt a tenir en compte a l'hora de gestionar l'espai és el que prohibeix la tala i recol·lecció de tàxons vegetals per a fins comercials (art. 20). No hi ha densitat vegetal ni condicions per posar en marxa cap activitat d'aquest tipus, encara que com es dia abans, és

possible que el model estàndard de confecció d'aquest tipus de document contemple aquest punt, i com que no molesta,...

El Pla especial també dedica atenció a la protecció del paisatge (articles 26 i 27), i indica que no es permetran les activitats o projectes que generen un impacte paisatgístic; els criteris a seguir per protegir un paisatge sempre són subjectius, a més al paisatge no se li poden posar fronteres, però el que està clar és que les construccions i les alteracions del sòl produïdes per les activitats del motocròs i el tir al plat, més una nau construïda per a la pràctica de tir olímpic, són elements que alteren negativament el paisatge i no s'han tingut en compte a la redacció.

Passem a analitzar les possibilitats de gestió cinegètica de l'espai, tenim que: *l'Ajuntament d'Ontinyent pot proposar a la conselleria competent en matèria de medi ambient en l'àmbit del pla, si així ho requereix l'estat dels recursos cinegètics, limitacions específiques en les espècies abatibles i períodes hàbils* (art.44), perquè l'activitat cinegètica és considerada compatible en l'àmbit del PE (art.43). Aquest punt permet a l'ajuntament influir en algunes activitats dels caçadors a la zona, sempre que la Conselleria de torn mostre la seua conformitat; aquest punt sols dóna certa capacitat de pressió a l'ajuntament, però a la pràctica res més.

Els exemples comentats als últims paràgrafs ens porten a considerar que el Pla Especial estableix la regulació que s'empra habitualment per als espais que contenen valors ambientals a preservar; és una redacció molt genèrica que no s'ajusta específicament a l'espai que vol protegir.

Si hi ha un article que representa l'esperit d'aquest projecte és el 47, especialment als punts 1 i 2. Els objectius que ací es mostren són els que des d'aquest treball es volen fomentar.

Article 47. Pla d'Ús Públic del paratge

1. Es fomentarà l'elaboració d'un Pla d'Ús Públic del Paratge que contindrà les determinacions necessàries per a l'ordenació i la gestió de les activitats lligades al gaudi ordenat i a l'ensenyança dels valors ambientals i culturals del Paratge, efectuades tant per iniciativa pública com privada o mixta.

2. El pla d'ús públic del paratge es complementarà amb actuacions de promoció i conscienciació social sobre els aspectes ambientals d'aquest i el seu ús.

8. El Pla l'aprovarà l'Ajuntament amb informe vinculant de la conselleria competent en matèria de medi ambient. Prèviament a la seua aprovació es demanaran els informes que siguin necessaris a fi de garantir la seguretat i integritat de les persones davant del risc d'avingudes o d'incendis, i s'adoptaran les mesures que els òrgans competents establisquen.

Desgraciadament a hores d'ara el Pla d'Ús Públic encara no està, ni s'està preparant. Aquesta és una manca normativa que pot arribar a generar problemes de conservació en cas d'un excessiu o inapropiat de l'espai.

Continuant amb la possibilitat de problemes passem a un punt generador de conflictes amb la natura com és el de l'organització d'activitats esportives en l'àmbit del paratge (art.54). És molt difícil que una activitat en la que participa molta gent, no es produeixen alteracions del

normal funcionament dels sistemes naturals. De entrada a l'acord es diu que s'ha de demanar autorització a l'ajuntament però, se sap que s'han organitzat proves esportives solament amb l'autorització de Conselleria, i sense comunicar-ho a l'ajuntament. Al punt 4 d'aquest article 54 es diu que: *Es prohibeix, amb caràcter general, la pràctica d'activitats motoritzades amb fins esportius o lúdics, com ara motocròs, trial, quads i semblants*. Novament ens trobem amb una contradicció, si no s'autoritza el motocròs dins del PNM, com és que es permet practicar-lo just al límit? És clar que el soroll provocat per la pràctica del motocròs afecta al PNM com si es practica dins els seus límits.

Altre punt a plantejar es que quasi 7 anys després de l'acord del Consell, encara no s'ha redactat la principal eina de gestió del PNM: *El Projecte d'Ordenació del Paratge Natural Municipal Serra de L'ombria-Pou Clar*. Quant al mateix acord diu que en el termini d'un any la conselleria competent en matèria de medi ambient elaborarà dit document (art.73). Aquest *Projecte* té com a objectius fonamentals realitzar una ordenació del territori per assignar usos preferents del sòl i prevalences funcionals, permetent establir criteris de gestió, en alguns casos i gestionar directament, en altres (art.71).

Per acabar el repàs de l'Acord de declaració, es presenten els tres punts de l'article 74 referits a la gestió i que es consideren fonamentals per a la proposta que es presenta en aquest treball:

1. *L'administració i la gestió del Paratge Natural Municipal correspon a l'Ajuntament d'Ontinyent.*

4. *La gestió del Paratge, quant al funcionament d'instal·lacions, equipaments i servicis, podrà delegar-se (...). Esta gestió també podrà encomanar-se a altres entitats de dret públic o concertar-se amb institucions o entitats de naturalesa privada.*

5. *L'Ajuntament d'Ontinyent pot promoure, per a assegurar la participació efectiva en la gestió del paratge dels agents socials i econòmics implicats en el paratge i d'altres administracions públiques, la constitució d'una entitat mixta amb participació de les administracions autonòmiques i local, de l'organisme de conca i del sector privat, tal com una fundació, un consorci o un altre tipus de figura prevista en la legislació vigent.*

No es pot oblidar el finançament, encara que la col·laboració social pot reduir de manera considerable els costos de les activitats a realitzar, sempre hi ha despeses econòmiques a les que fer front. Tant a l'acord (art. 76) com al decret 161/2004 del Consell, queda reflectit que el finançament de la gestió correrà a càrrec de l'ajuntament que proposa la declaració de PNM. Aleshores, l'ajuntament ha de crear als pressupostos les partides necessàries per a la correcta gestió del PNM. Això no lleva que es puguin trobar col·laboracions d'entitats, empreses o particulars.

Aquest ha sigut un recorregut per la legislació aplicable o d'influència sobre l'espai a gestionar. S'ha parat especial atenció a l'acord de declaració per ser la norma més pròxima, encara que bàsicament segueix les línies estàndard de la normativa dedicada a la protecció d'espais naturals.

El més important és que en tota la normativa trobem referències a la participació social i a la col·laboració en la gestió per part d'elements externs a la administració.

Dir també que l'Ajuntament d'Ontinyent va acordar en el ple celebrat el 25 d'abril de 2013 una "Ordenança Reguladora de les Normes de Protecció del Paratge Natural Municipal del Pou Clar", amb este títol pot parèixer que dites normes afecten tot el PNM, però el títol no és massa encertat, donat que estes Ordenances van referides a un paratge emblemàtic i molt conegut per les aigües fredes i la bellesa de l'espai, però que sols és un mínima part del PNM, i no te res a vorer en l'espai que es planteja gestionar en aquest treball (BOP València nº 116 de 17-V-2013).

Abans de concloure aquest apartat es volen plantejar algunes reflexions sobre les voluntats i els objectius. Si les voluntats estan dirigides cap a la conservació del patrimoni natural, no resulta difícil marcar els objectius i decidir les accions a dur a terme. Però, es generen molts dubtes quant es proposa un espai natural per a protegir-lo, mentre se segueixen permeten activitats que no son compatibles amb el normal funcionament dels sistemes naturals. Més encara quant les parcel·les de propietat municipal no s'inclouen en la seua totalitat al PNM, sent l'ajuntament propietari i promotor de la iniciativa.

En definitiva en quant a legislació, podem dir que a la redacció de l'acord i als documents que inclou s'utilitzen conceptes molts generals; no s'han concebut els documents per al PNM l'Ombria Pou-Clar d'Ontinyent, i menys encara pensant en la finca de Fuset; a més la no elaboració del Projecte d'Ordenació del PNM evidencia una manca d'interès real cap als valors que suposadament es volen protegir.

4. Custòdia del Territori.

En aquest punt s'explica la Custòdia del Territori com la eina de gestió i participació social que és. Els seus principis, orígens i exemples que donen suport a la conveniència del seu ús per a la gestió d'espais naturals. S'expliquen les raons que fan pensar que la Custòdia del Territori conté unes característiques que encaixen en la societat i en la situació social actual per a integrar a la ciutadania en la cura i gestió d'espais naturals, però més en general, en la presa de responsabilitats dins la societat, assumint competències en àmbits en els que fins ara sols actuava l'administració.

Principis de la Custòdia

Definició del concepte

No ens resulta fàcil definir el concepte de Custòdia del Territori des dels valors que guien la societat actual. Prendre iniciatives i assumir responsabilitats pel simple fet de tindre sensibilitat cap al medi natural, sense rebre res material a canvi, s'explica amb facilitat, però la gent no ho acaba d'assimilar fins que no veu exemples i escolta testimonis d'iniciatives que faciliten la seua comprensió.

A continuació hi ha dos de les definicions de Custòdia del Territori més acceptades actualment:

Definició de la Xarxa de Custòdia del Territori (2006)

Conjunt d'estratègies i instruments que pretenen implicar els propietaris i usuaris del territori en la conservació i el bon ús dels valors i els recursos naturals, culturals i paisatgístics. Per a aconseguir-ho, promou acords i mecanismes de col·laboració contínua entre propietaris, entitats de custòdia i altres agents públics i privats.

Definició Llei Patrimoni 42/2007 Patrimoni Natural i Biodiversitat

Conjunt d'estratègies o tècniques jurídiques a través de les quals s'impliquen als propietaris i usuaris del territori en la conservació i ús dels valors i els recursos naturals, culturals i paisatgístics.

Estes definicions simples i obertes són l'evolució d'altres anteriors més complexes que inicialment intentaven concretar-la molt més (Domingo, J., 2013). Però este és justament el gran avantatge que suposa la Custòdia; la possibilitat d'adaptar cada acord a la realitat de cada situació. D'esta manera les entitats i els propietaris poden dissenyar l'acord que millor s'ajuste a les seues necessitats (FIRE, 2013).

Història

Els primers passos de la Custòdia del Territori es van donar als EUA i a Canadà, països tots dos de gran extensió, amb immensos espais que no sempre poden ser gestionats per l'administració pública. En aquestos països la filosofia de la conservació de la natura ha anat consolidant-se durant els anys 80 del segle XX. En els EUA en 2005 existien més de 1700 Entitats de Custòdia en tot el país que gestionaven ja 1,9 milions d'hectàrees mobilitzant en els seus treballs a nombrosos professionals i a més de 50.000 voluntaris. En l'actualitat han adquirit una gran importància dins del moviment de conservació de la natura. Exemples d'entitats importants són (Domingo, J., 2013):

The Trustees of Reservations va ser l'embrió de la custòdia, fundada al 1891

- Més de 100.000 socis.
- Més de 10.000ha sols a Massachussets

Altra entitat de referència a nivell mundial és la Nature Conservancy, fundada en 1951 i que actualment es considerada l'entitat de custòdia més gran del món:

- Té oficines pròpies en tots els estats dels EUA.
- Més de 2.000 treballadors fixes.
- 1 milió de socis.
- Un total de 1.400 espais naturals davall la seua tutela.

Amb aquestes dimensions, qualsevol associació adquireix un pes social important, especialment en temes de gestió d'espais.

A Europa, la custòdia del territori tarda quasi un segle a aterrar, a excepció de dos iniciatives pioneres: El *National Trust* (1895) al Regne Unit i *Natuurmonumenten* (1905) en els Països Baixos. Ambdós institucions s'han convertit en referència social ineludible als seus països i per a la resta dels europeus. Les dades que figuren a les pàgines web de cadascuna de les iniciatives a l'hora de redactar aquest document són les següents:

National Trust (Regne Unit):

- 3,4 milions de socis.
- Gestiona 250.000 ha de territori i

- Més de 1.000 km de costa.

Natuurmonumenten en els Països Baixos:

- Més de 900.000 socis.
- Gestionen 270 reserves.

A la resta d'Europa la Custòdia del Territori arriba de manera desigual, la situació social, política, econòmica i ambiental de cada país és diferent, aleshores a cada estat arriba en un moment i en unes condicions que no correspon tractar en aquest treball.

A Espanya a mitjan dels anys setanta del segle passat comencen alguns moviments; és un moment de canvi polític i d'entrada de noves sensibilitats.

Any 1975: Adena/WWF i Félix Rodríguez de la Fuente compren el refugi de rapaços de Montanejo de la Vega per gestionar-lo.

Any 1977: algunes persones van dur a terme una iniciativa que hui en dia englobaríem clarament dins de la Custòdia del Territori, van fer una campanya de comunicació acompanyada d'una col·lecta pública per arrendar uns terrenys en els que es trobava una gran quantitat de rapaços en general i la major colònia de voltors del món. Aquests terrenys s'estaven aterrassant per plantar-los de eucaliptus, hui eixos terrenys formen part del Parc Nacional de Monfragüe. Un temps més tard, estes persones van fundar l'associació conservacionista ADENEX.

Any 1977: es funda el Grup Ornitològic Balear- Menorca (GOB-Menorca) que pot considerar-se un dels pioners a tot l'estat en matèria de Custòdia del Territori. Els anys de la transició democràtica suposen per a este col·lectiu un moment de grans reivindicacions per la conservació dels valors naturals de l'illa. Les mobilitzacions tenen un gran impacte social, tant per aconseguir resultats importants (paralització de construccions en la costa entre altres) com per la consciència col·lectiva que es crea en l'illa a favor del medi ambient.

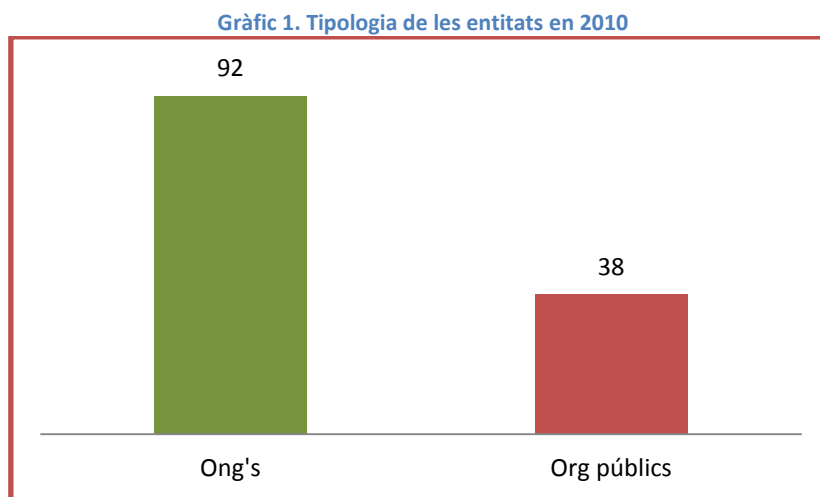
Aquestes són les primeres iniciatives (Jordi Domingo, 2013), però amb elles i els resultats que obtenen en comencen altres també molt interessants, que amb el pas del temps van creixen en volum, en capacitat d'acció i per tant, en influència.

Un poc més endavant en el temps apareixen les que s'anomenen *entitats de segon nivell*, són agrupacions d'entitats de custòdia, treballen donant suport i assessorament a les entitats de custòdia per al seu normal funcionament; faciliten l'intercanvi d'informació, el contacte amb les administracions; serveixen també com a guies per a les entitats que comencen.

Fa uns anys el Ministeri d'Agricultura, Alimentació i Medi Ambient mitjançant la Fundació Biodiversitat, va posar en marxa la Plataforma de Custòdia del Territori, amb la intenció de servir com a punt de trobada de totes les entitats, administracions, empreses i persones relacionades amb la Custòdia. La Plataforma de Custòdia del Territori entre els seus objectius té posar en valor la Custòdia com a eina de gestió viable, promoure encontres entre les entitats, fomentar les seues relacions i recopilar i oferir informació actualitzada de la Custòdia;

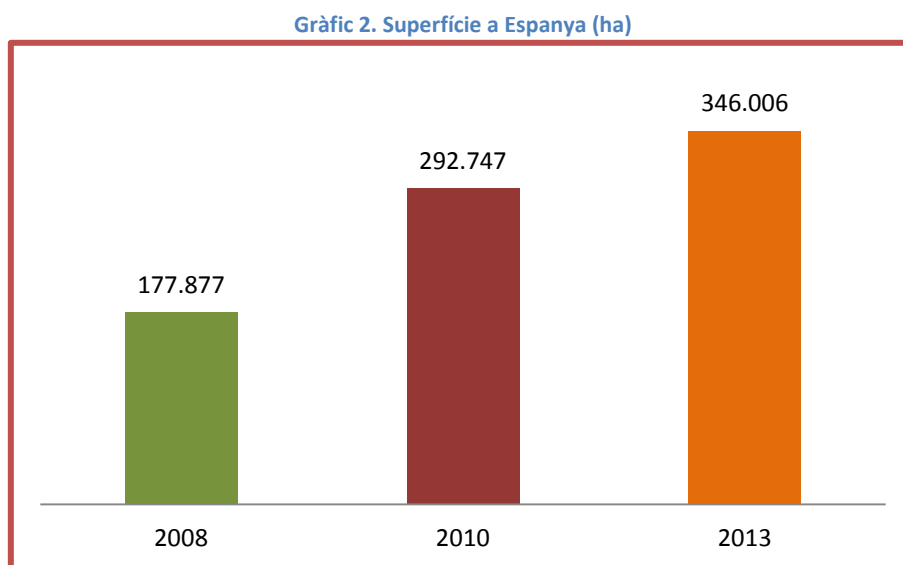
per tant, des de l'administració pública es vol afavorir i potenciar la Custòdia per considerar-la una eina necessària per complementar les actuals.

Passem a vorer quina és la situació actual de la Custòdia a l'estat espanyol; començarem veient la seua tipologia, en que es pot dir que la majoria de les iniciatives són de grups privats, a partir d'associacions ja creades però, algunes d'elles tenen el seu origen a les administracions públiques, tal com es pot veure al següent gràfic:

Elaborat a partir de les dades del segon inventari d'iniciatives de CdT

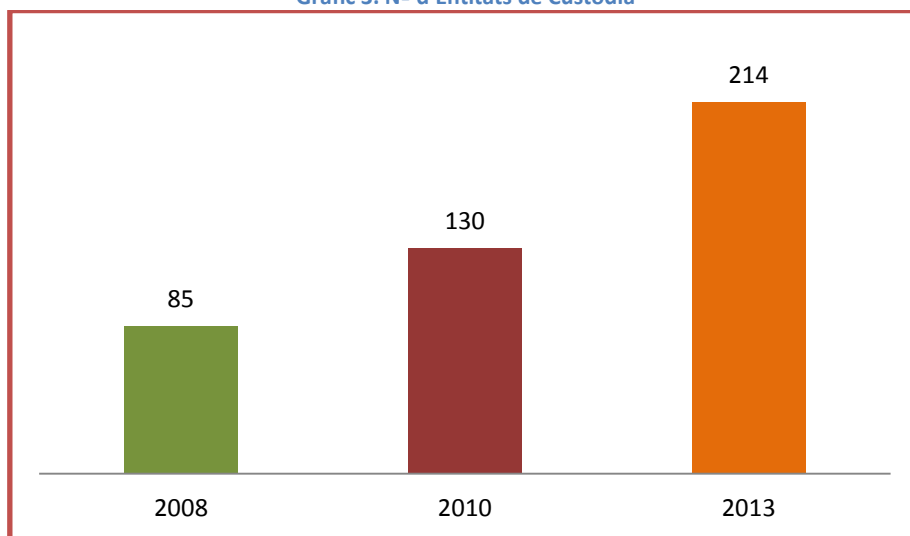
Amb la informació dels inventaris d'Iniciatives de Custòdia que elabora la Plataforma de Custòdia del Territori, passem a analitzar l'evolució de la Custòdia a tot l'estat espanyol. La següent gràfica sobre l'evolució de la superfície mostra l'important creixement en especial al període 2008-2010, amb un 64,6% aproximadament. Mentre al període 2010-2013 l'increment ha sigut del 18,2%. Possiblement el descens en la col·laboració econòmica per part de les administracions públiques ha propiciat la ralentització del creixement.

Elaboració pròpia a partir de dades dels inventaris d'Iniciatives de CdT a Espanya

En quant al número d'entitats l'increment s'ha mantingut als dos períodes al voltant d'un 60% per tant, la superfície mitjana de cada un dels acords deu d'haver sigut més xicoteta. El més important, és que la Custòdia avança i a gran ritme.

Gràfic 3. Nº d'Entitats de Custòdia

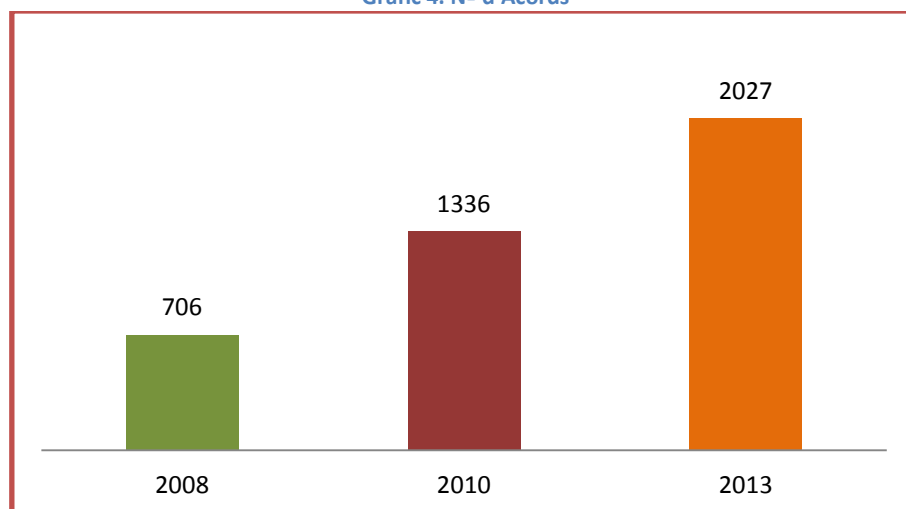

Elaboració pròpia a partir de dades dels inventaris d'Iniciatives de CdT a Espanya

El número d'acords ens confirma que són cada vegada per a superfícies menors, de tota manera es pot deduir que les grans finques han sigut les que han començat a fer ús de la Custòdia del Territori, i el seu exemple ha sigut seguit per altres propietats de menor grandària.

Al gràfic següent es pot vore com l'augment del número d'acords al període 2008-2010 és del 89,2% i al període 2010-2013 de 51,7%. Encara que és més cridaner el primer període, els dos increments són espectaculars, i si es calcula l'increment global del període 2008-2013, veiem com quasi es triplica la quantitat d'acords subscrits (increment del 187,1%).

Gràfic 4. Nº d'Acords

Elaboració pròpia a partir de dades dels inventaris d'Iniciatives de CdT a Espanya

L'evolució de la custòdia és espectacular i tot indica que açò no ha fet més que començar, l'ampli marge de maniobra que deixa la llei permet que es pugui emprar per a infinitat de situacions. S'ha buscat informació sobre fracassos en acords i no se'n ha trobat, açò ens fa pensar que la Custòdia està funcionant molt bé. Segur que en alguna situació no haurà funcionat, però si aquest fóra un mètode que genera problemes, no estaria creixent d'aquesta manera.

Si hi ha un territori que és referent de la Custòdia a l'estat espanyol aquest és sense dubte Catalunya, on més s'ha implantat la Custòdia amb més del 50% de les iniciatives de tot l'estat (Segon inventari d'iniciatives de CdT). A la següent taula veiem les dades d'un inventari de Custòdia fet a Catalunya l'any 2012:

Taula 1. Resultats de l'inventari a Catalunya (2012)

Número d'acords de custòdia	634 acords. Increment de 257 (40,3%) acords respecte el IV inventari de 2009
Superfície amb acords de custòdia	62.129,1 ha (2% del territori de Catalunya) 230.000 ha de custòdia marina
Nombre total d'entitats de custòdia	80 entitats, 70 d'elles amb acords

Dades de l'inventari de CdT a Catalunya (2012)

Com es pot comprendre, les entitats que van creixen a partir del compromís ambiental, de feina ben feta i de la responsabilitat, prenen un pes social molt significatiu davant qualsevol qüestió referida al medi natural, son entitats contínuament buscades per a col·laboracions, i consultades per les administracions públiques; la gran quantitat de població que mobilitzen els dona una gran influència social.

Elements necessaris en la Custòdia

Com s'ha dit abans, la flexibilitat de la Custòdia li dona unes possibilitats immenses, però perquè siga possible un acord de Custòdia hi ha una sèrie d'elements/actors que s'hi troben a tots els acords. En diferents nivells de protagonisme els elements requerits sempre hi estaran presents. Els actors poder interpretar diversos papers: per exemple uns usuaris que s'organitzen com a entitat de Custòdia per a proposar una acord; o quant l'administració pública actua com a promotora d'acords de Custòdia, o és la propietària. De manera que ens podem trobar en innumerables situacions a l'hora de fer Custòdia.

Encara que en altres estudis es consideren altres elements, en aquest treball després d'estudiar diverses iniciatives i el seu funcionament, considerem fer l'anàlisi a partir dels següents elements:

1. Usuaris.
2. Propietaris.
3. Administració Pública.
4. Espai/Valors a custodiar.
5. Entitat de Custòdia.

Il·lustració 2. Elements i connexions de la Custòdia

Els usuaris, són els habituals iniciadors del procés en el cas d'espais públics. Són els qui transmeten el problema o la possible actuació. Pot acabar ací la seua funció, però sense un d'inici no hauria mai un final. En altres casos els usuaris poden ser el mateixos propietaris. A més, s'ha de tenir en compte que qualsevol se pot sentir usuari afectat quant es parla d'un espai que ens aporta paisatge, protecció, regulació natural, protecció davant l'erosió,...

Els propietaris poden ser quasi tot: els usuaris, les entitats i l'Administració pública; i per tant, juguen un paper diferent en cada cas. Per a l'entitat és molt important que el propietari estime els valors naturals que s'hi troben a la seua finca. A més, també és molt important que el propietari se senta orgullós i satisfet per participar en el projecte. Que note que està participant en un projecte que aporta un benefici social, i que eixe fet és gràcies a ell.

L'Administració Pública ha de fer poca cosa, però ho ha de fer. Des de l'Administració pública s'ha de crear la normativa adequada i fer-la complir. Actualment la legislació permet el funcionament de la Custòdia del Territori, a més tal com s'ha vist en apartats anteriors la llei no sols la permet, si no que aporta fórmules per al seu finançament i el seu estímul general. Però en la realitat no s'aprecia un recolzament clar des de les diferents administracions públiques.

El Espais amb valors ambientals, culturals i paisatgístics són la raó de ser de totes les iniciatives de Custòdia, sense els espais amb valors per a preservar no es posaria en marxa cap acord de Custòdia. Altra cosa és definir quant hi ha valors ambientals a preservar, o si hi ha espais naturals sense valors. Per que si no hi ha valors, es pot plantejar recuperar-los o implementar-los si creguem que les condicions són adequades per a un determinat ecosistema.

Les Entitats de Custòdia són *l'alma matter* d'aquests processos. S'entén que una Entitat de Custòdia és una organització privada sense ànim de lucre, o pública d'estructura diversa (ONG,

fundacions, associacions, consorcis, organismes municipals, administracions públiques, ajuntaments, etc.). En el seu origen poden ser associacions conservacionistes, però hem trobat situacions molt diverses. Qualsevol persona o associació en conèixer valors naturals i les funcions que desenvolupen és capaç de conscienciar-se i entrar a formar part d'una iniciativa de gestió d'aquest tipus. Les Entitats de Custòdia gestionen, consciencien, estimulen, actuen, divulguen. Són la resposta social a certes necessitats ambientals per a les que l'administració pública no s'ha mostrat suficientment eficaç.

Principis i objectius de la Custòdia del Territori

Des de la nostra perspectiva la Custòdia no sols és gestió, cada cas és diferent, cada espai, cada propietari,... cada situació és diferent. Es pot parlar de gestió, cogestió, assessorament, col·laboració, explotació,... És ací quan es comença a aprofitar l'amplitud d'opcions que permet la definició normativa de Custòdia del Territori.

Des de les entitats de Custòdia (Avinença, 2013) es consideren fonamentals en un acord de Custòdia els següents principis:

- És un acord voluntari per a la gestió o assessorament en la gestió d'una propietat.
- La gestió està orientada a la conservació a llarg temps dels valors naturals, culturals i paisatgístics de la zona.
- L'acord es dóna entre el propietari i l'entitat de custòdia.

Algunes conclusions sobre la Custòdia

Els arguments presentats fins ara, més la transparència i la confiança entre les parts, són els avals de la Custòdia del Territori entre la societat i la fan cada dia més forta. A més, l'existència de les Entitats de Custòdia de segon nivell permet la col·laboració d'experts en cada temàtica, oferint així un servei de màxim nivell.

Un aspecte a comentar és que les entitats de Custòdia no tenen una figura jurídica pròpia, per la qual cosa s'han de constituir com a associacions socials amb algun tipus de relació amb el medi ambient. Aquesta és una manca legislativa important que junt les necessàries mesures fiscals i la presència de línies de finançament adequades empenarien la Custòdia i la podrien convertir en una important eina de gestió ambiental. Les notes d'aquest paràgraf formen part de les principals reivindicacions de les entitats de Custòdia davant de l'administració, tal com figura als documents bibliogràfics (Basora Roca, X. i Sabaté i Rotés, X. 2006; Barreira, A. (coord.), et al. 2010).

Per anar conclouent aquest punt es pot dir que les persones i els principis s'uneixen per aconseguir l'objectiu de conservar valors que ens estimem. Els estimem per que els coneguem i encara els estimem més quant sabem els beneficis que ens aporten. Uns, els bens històric-

culturals ens recorden qui som i d'on venim; els altres, els ambientals, treballen per nosaltres sense demanar cap compensació; retenen contaminants, generen oxigen, retenen el sòl, faciliten la recàrrega d'aqüífers, controlen la humitat ambiental, ens regalen paisatges per recrear la vista,...

La fortalesa de la custòdia és la d'oferir un nou model de conservació en què totes les parts implicades treballen conjuntament aplicant les diferents tècniques i estratègies disponibles amb l'objectiu d'arribar a acords voluntaris en els que tots participen des de la total llibertat d'acció, i desenvolupen noves propostes i vies d'acció fruit de la sinergia dels seus esforços.

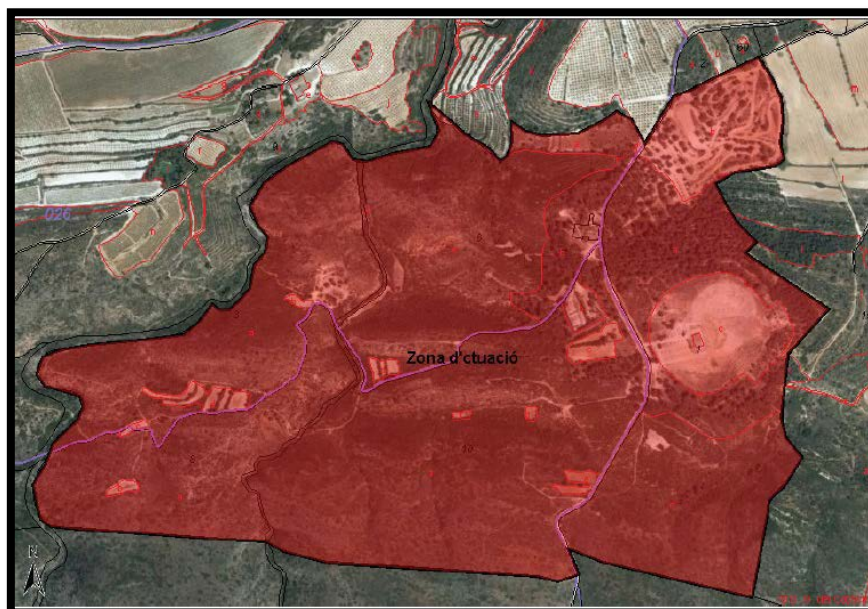
Esta és la presentació de la Custòdia tal com l'entendem i tal com la volem fer, basada en la connexió entre persones i inquietuds, i amb la voluntat de col·laboració permanent entre tots

5. La Finca Fuset

Per començar, es fa una descripció tècnica utilitzant les dades que ens ofereix la "seu del cadastre"; la nostra zona d'actuació és la finca "Fuset" en el paratge del mateix nom, formada per les següents parcel·les de propietat municipal:

- Parcel·la 1 del polígon 23 (30,55 ha)
- Parcel·la 8 del polígon 25 (11,54 ha)
- Parcel·la 10 del polígon 25 (28,53 ha)
- Parcel·la 3 del polígon 26 (15,51 ha)
- Parcel·la 6 del polígon 26 (19,08 ha)

Imatge 2. Zona d'actuació

Elaboració pròpia a partir de la informació del Servei Cartogràfic Valencià

Totes elles es troben juntes i sumen una superfície total de 105 ha aproximadament segons la seu del cadastre, i tal com s'ha dit abans, formen part del PNM de l'Ombria-Pou Clar. Aquestes

parcel·les són una bona representació del paratge natural en quant a valors naturals, a pesar del poc pes en quant a superfície total del PNM (2.857,627 ha). Estan situades a l'est del terme municipal d'Ontinyent, formant part del que es coneix com la Serra de l'Ombria . Els accessos, la situació i la distribució es podran veure als mapes que hem confeccionat⁴.

5.1. Característiques del medi.

Es fa en aquest punt un repàs per els diferents aspectes del medi natural (climatologia, geologia, sòls, flora i fauna) i de les relacions entre ells. Aportant així una visió completa dels valors naturals de la zona d'actuació.

Imatge 3. Vista de part de la zona d'actuació

Foto pròpia

5.1.1. Medi abiòtic

Els elements abiòtics condicionen la existència de la flora i la fauna; amb aigua o humitat permanent apareix la vegetació típica de ribera i la fauna associada. Un exemple clar el tenim a un espai de la zona d'actuació on s'ha creat una zona humida a partir d'una antiga explotació (mitjan del segle XX⁵) dedicada a l'extracció de sorra. Allò no va durar molt i va quedar abandonat. L'alteració produïda al terreny l'ha convertit en una conca endorreica que a hores d'ara, després de dos anys de sequera (02-03-2014), encara manté una xicoteta làmina d'aigua. Al seu voltant ha aparegut flora associada a les zones humides i alguna espècie de fauna aquàtica (amfibis). A les següents fotografies es pot observar la variació en la làmina d'aigua uns dies després de ploure (ara fa un any) i principis de març de l'any actual, després d'un hivern molt sec i sense pluges a les setmanes anteriors.

⁴ Recordar que tots els mapes s'hi troben a l'annex de mapes.

⁵ Segons testimonis de gent jubilada del sector del materials de construcció.

Imatge 4

De la Colla Ecologista l'Arrel (15-03-2013)

Imatge 5

Foto pròpia (02-03-2014)

Geologia

Geològicament Ontinyent pertany a la província del Prebètic extern, que està constituïda per la zona més externa de les Cordilleres Bètiques. La zona d'actuació se situa a la serra que a Ontinyent es coneix com a Serra de l'Ombria, encara que va prenent diversos noms des de que naix a Villena fins que surt de la vall cap a Gandia, aquesta serra manté la direcció dominant a les serres dels voltants: SW-NE (Conca Ferrús, A. i García Alonso, F., 1994).

Les característiques estructurals són les mateixes que en les que s'emmarca Ontinyent, típicament les característiques del Prebètic extern en les que la disposició més o menys paral·lela de les serres deixa l'espai entre elles on apareixen les valls.

Els materials que afloren en Ontinyent ho fan en dues alineacions muntanyoses que segueixen aquesta orientació, i estan constituïdes principalment per materials calcaris.

Sòls

El sòl pot considerar-se que es forma i evoluciona en un flux de materials geològics, biològics, hidrològics i meteorològics i que es manté en el temps entre diversos processos que permanentment es van produint. Encara que a Ontinyent es poden trobar més tipus de sòls, a la zona d'actuació en funció del relleu i dels materials geològics, es poden diferenciar els següents tipus de sòls (GAMMA/Grup ADHARA, 2005: Auditoria Ambiental Ontinyent):

- *Sistema relleus carbonatats*: En les àrees muntanyenques de roques carbonatades es presenten Luvisols cròmics i sòls lítics en funció del grossor del sòl i del tipus de substrat o roca mare. Si el terreny presenta un grau de karstificació poc intens poden presentar-se Leptosols Rendzínics.
- *Sistema relleus intermedis en materials detrítics*: En les àrees muntanyenques en materials detrítics es presenten Cambisols calcaris.
- *Sistema relleus suaus de fons de vall*: En els materials molls que omplint les valls, entre les serres, els sòls es classifiquen com a Regosòl calcari associat a Cambisol calcari.

Imatge 6. Vista d'un tall de sòl calcari a la zona d'actuació

Foto pròpia

Clima

El clima és altre factor abiòtic determinant per la distribució de les espècies vegetals i de la fauna associada. Es fa un repàs general per el clima de la zona que serveixca per situar-se. A més hi ha que tenir en compte que en cada raconet s'hi genera un microclima específic que pot afavorir la presència d'espècies menys habituals .

Està clar que es parla d'una zona amb clima Mediterrani, per tant, amb màxims de temperatura estivals, coincidint amb mínims pluviomètrics molt acusats, i precipitacions màximes a la tardor i primavera.

Encara que hi ha tres estacions termopluviomètriques a la zona, sols una d'elles te dades de manera ininterrompuda des de l'any 1942. De manera que s'utilitzaran les dades d'aquesta estació que s'hi troba al Col·legi dels Franciscans d'Ontinyent. Aleshores les dades i les classificacions climàtiques que es presenten son les corresponents a dita estació climàtica i a partir de les informacions del treball de *Conca, A. i Garcia, F. (1994) Estudi Botànic de la Vall d'Albaida*.

Taula 2. Temperatures mitjanes de cada mes

Període	G	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
1941-1990	8,9	9,7	11,8	13,6	17,1	21,1	24,2	24,3	21,7	16,8	11,9	9,6
	T mitjana anual: 15,9					Amplitud tèrmica: 15,4						

Elaboració pròpia a partir de les dades de la estació climàtica del Col·legi dels Franciscans d'Ontinyent

Quant la temperatura mitjana es troba per damunt de 7,5 °C es considera que hi ha activitat vegetativa, en les temperatures d'aquest quadre es pot vorer que cap mes te una mitjana per baix de 7,5°C, aleshores es considera que hi ha activitat vegetativa durant tot l'any. Mentre hi ha activitat vegetativa es genera un increment continu de biomassa.

També bastant interessant és l'índex de termicitat, per ser un índex que reflecteix la relació entre la vegetació i la temperatura. Aquest índex te en compte la temperatura mitjana anual (T) i la mitjana de les màximes (M) i de les mínimes (m) del mes més fred: $I_t = (T+M+m) \cdot 10$

Taula 3. Temperatures mitjanes anuals

	T	m	M	I_t
Ontinyent	15,9	3,88	14,24	340

Dades obtingudes a: Conca, A. i Garcia, F. (1994)

Amb un índex de termicitat de 340, seguint les subdivisions proposades per Rivas-Martínez, l'Estatge Bioclimàtic a la zona és: **Mesomediterrani Inferior**. Aquesta qualificació permet teòricament definir una sèrie d'espècies vegetals que son "bioindicadores" d'aquest estatge bioclimàtic. En aquest cas el Mesomediterrani Inferior no te espècies "bioindicadores" estrictes, però caldria considerar les espècies que es troben entre els estatges Supra i Termomediterrani.

En quant a les precipitacions (en mm) les dades son les següents:

Taula 4. Precipitacions mitjanes mensuals en mm

	G	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D	ANUAL
1942-1990	53,5	47,6	54,5	53,2	49,9	35,9	12,6	16,3	39,5	84,3	62,6	61,8	571

Dades de la estació climàtica del Col·legi dels Franciscans d'Ontinyent

Si ens referim als vents, els dos predominants son el Gregal i el Ponent, sent el primer un vent humit, mentre el Ponent és un vent clarament eixut. La força mitjana és de 10 km/h, per tant la força del vent no te una influència determinant en l'ecosistema. Amb les precipitacions de 571 l/any, la classificació ombroclimàtica és: **Sec**

Per resumir, l'estatge bioclimàtic de la zona és el següent:

Taula 5. Estatge bioclimàtic

	TERMOCLIMA	OMBROCLIMA
ONTINYENT	MESOMEDITERRANI INFERIOR	SEC

Elaboració pròpia a partir de les dades anteriors

5.1.2. Medi biòtic

Passem ara a l'aspecte més visible i més fàcil de valorar per tots, **la vida**. Son els animals i les plantes les que aporten als espais el color, l'olor i el soroll; per tant els que ens proporcionen les principals sensacions. Es fa una presentació tècnica que ens dóna una idea dels valors ambientals que es volen preservar.

Flora

Per situar-nos, i des de la perspectiva botànica ens trobem a la *Regió Mediterrània* del *Regne Holàrtic*. Dins de la *Regió Mediterrània*, Ontinyent s'hi troba en la *Província Valenciano-Catalano-Provençal-Balear*, al seu sud més concretament al *Sector Setabense* tal com es diu a l'auditoria ambiental d'Ontinyent. La situació geogràfica condiona en part la climatologia condicionant així les formacions vegetals que es poden trobar, des del punt de vista botànic

formar part del *Sector Setabense* ens indica quines son les espècies que podem trobar a la zona, encara que s'hauran de definir algunes coses més.

Com que no hi ha cap estudi sobre la vegetació concret de la nostra zona d'actuació, ens hem basat en estudis botànics del terme d'Ontinyent (Conca, A. i Garcia, F., 1994 i Auditoria Ambiental d'Ontinyent) i del PNM a més de la nostra presència i anàlisi visual per confirmar que les espècies i les formacions nomenades realment son presents. Als annexos s'hi troba un llistat de les espècies de flora a partir de les informacions del Banc de dades de la Biodiversitat de la Comunitat Valenciana corresponents a la quadrícula (30SHX99) en la que es troben les parcel·les d'actuació.

Ontinyent en general i la zona d'actuació en particular presenten una gran diversitat vegetal, els contrastos que generen els relleus calcaris comporten una diversitat de condicions que afavoreixen la important diversitat vegetal existent.

Imatge 7. Vista de la zona d'actuació

Foto pròpia

A la zona d'actuació i als seus voltants s'hi troben algunes espècies de certa importància, algunes per trobar-se a les llistes d'espècies protegides en diferents nivells de protecció, altres per ser espècies endèmiques i per suposat, algunes invasores, a la taula següent s'hi troba una representació:

Taula 6. Espècies invasores

INVASORES
<i>Agave americana</i>
<i>Ailanthus altissima</i>
<i>Arundo donax</i>
<i>Cortaderia selloana</i>
<i>Helianthus tuberosus</i>

INVASORES
<i>Nicotiana glauca</i>
<i>Pennisetum setaceum</i>
<i>Robinia pseudacacia</i>

Elaboració pròpia a partir del Banc de Dades de la Biodiversitat de la CV

Taula 7. Espècies amb alguna protecció legal

LLISTAT D'ESPÈCIES PROTEGIDES DE LA CV Annex III Espècies vigilades
<i>Aceras anthropophorum</i>
<i>Plantago loeflingii</i>
<i>Orobanche portollicitana</i>
<i>Silene otites</i>
<i>Stoibrax dichotomum</i>
LLISTAT D'ESPÈCIES PROTEGIDES DE LA CV Annex II Espècies no catalogades
<i>Ammochloa palaestina</i>
<i>Neottia nidus-avis</i>
<i>Phleum arenarium</i>
<i>Tanacetum annuum</i>
Llibre Roig de la Flora Vascular com a Vulnerable
<i>Ammochloa palaestina</i>
Vulnerable al llistat de la UICN
<i>Arenaria aggregata</i>
<i>Biscutella stenophylla</i>
<i>Genista pumila ssp. rigidissima</i>
<i>Linaria arabiniana</i>
<i>Neottia nidus-avis</i>
<i>Seseli montanum ssp. montanum</i>
<i>Sideritis tragoriganum</i>

Elaboració pròpia a partir del Banc de Dades de la Biodiversitat de la CV

La diversitat morfològica del terreny ens du a poder observar diverses formacions vegetals a la zona d'actuació, encara que algunes d'elles es troben alterades per la habitual presència humana. Es presenten de manera esquemàtica les formacions vegetals que trobem a la nostra zona d'actuació:

- Bosquines (coscollars). Els nostres coscollars són comunitats arbustives denses i punxoses; pràcticament impenetrables.
 - Coscolla (*Quercus coccifera*)
 - Llentiscle (*Pistacia lentiscus*)
 - Romer (*Rosmarinus officinalis*)
 - Argelaga (*Ulex parviflorus*)
 - Matapoll (*Daphne gnidium*)
 - ...

Imatge 8. Vista d'un coscollar a la zona d'actuació

Foto pròpia, vista de part de la zona d'actuació

- Matollars. Són el millor exponent de la degradació de les nostres serres i desgraciadament són les formacions vegetals majoritàries a la zona d'actuació. Són comunitats arbustives baixes, entre les bosquines i els prats. No protegeixen el sòl com les bosquines però cremen amb la mateixa facilitat:
 - Estepa (*Cistus albidus*)
 - Matagall (*Cistus clusii*)
 - Argelaga vera (*Genista scorpius*)
 - Cepell (*Erica multiflora*)
 - Romer (*Rosmarinus officinalis*)
 - Espart (*Stipa tenacissima*)
 - ...

Imatge 9. Vista d'un matollar a la zona d'actuació

Foto pròpia, vista de part de la zona d'actuació

- Pinedes. Aquesta és la formació que es presenta en el terme quan existeix cobertura arbòria. No està considerada com un bosc per que manca de la complexitat estructural i de la interrelació dels diferents estrats i elements que el componen. Les pinedes al territori d'Ontinyent estan formades principalment per Pi blanc (*Pinus halepensis*). Encara que són poc habituals, també es poden trobar Pi pinyoner (*Pinus pinea*) i Pi melis (*Pinus pinaster*).

Imatge 10. Vista d'una pineda a la zona d'actuació

Foto pròpia, vista de part de la zona d'actuació

- Vegetació de ribera. Els cursos fluvials encara que no siguin permanents, mantenen un microclima més humit que afavoreix la presència d'algunes espècies. El problema es presenta a les èpoques de llarga sequera, on la formació pot desaparèixer.
 - Xop blanc (*Populus alba*).
 - Xop (*Populus nigra*).
 - Lledoners (*Celtis australis*),
 - Olms (*Ulmus minor*),
 - Esbarzer (*Rubus ulmifolius*),
 - Esparreguera (*Esparragus acutifolius*).
 - Heura (*Hedera helix*)
 - Cua de cavall (*Equisetum telmateja*)
 - ...

Imatge 11. Vista d'una formació vegetal de ribera a la zona d'actuació

Foto pròpia, vista de part de la zona d'actuació

- Vegetació arvense i ruderal. És la vegetació que trobem per les vores dels camins, està associada a la presència d'un elevat contingut de nitrats relacionats amb l'activitat humana. Són espècies que completen el seu cicle anual abans d'un any i que produeixen una gran quantitat de llavors.
 - Vareta de San Joan (*Asphodelus fistulosus*),
 - Diverses lleteres com *Euphorbia helioscopia* o *Euphorbia serrata*.
 - Borratja (*Borago officinalis*)
 - Engantxamonyos (*Xanthium spinosum*).
 - Ortiga (*Urtica urens*)
 - Llepassa (*Setaria sp.*).
 - ...

Imatge 12. Vista d'una vora de camí a la zona d'actuació

Foto pròpia, vista de part de la zona d'actuació

Fauna

Encara que no es disposa d'un estudi faunístic de la zona concreta d'actuació, sí que existeixen informacions i estudis que abasten no sols la zona d'actuació, sinó un espai més ample (Such Sanz, A. i Calabuig Penadés, G., 2000). Com que la fauna es mou amb llibertat sense atendre als límits parcel·lars, s'utilitzen per a aquest treball alguns d'eixos estudis i informacions, completats amb imatges i testimonis de la gent de l'entitat de Custòdia i treball de camp nostre. Es pot dir que la qualitat i quantitat de fauna existents són arguments suficients per aplicar normes de protecció que garanteixquen la seua viabilitat.

Els barrancs existents pels voltants constitueixen un important refugi per a moltes espècies. La morfologia de la zona ofereix condicions ideals per a la nidificació, inclús d'aus rapaces. La diversitat d'aus és el millor indicador de la qualitat ambiental d'aquesta zona (Auditoria Ambiental d'Ontinyent).

A la zona d'actuació i als seus voltants s'ha confirmat la presència d'espècies d'alt valor, algunes d'elles disfruten de diverses categories de protecció al estar incloses als catàlegs de la

legislació vigent en matèria de protecció de fauna. L'entorn divers facilita també la diversitat faunística, la presència d'aigua actua com atractiu per a la fauna, que necessita cobrir la necessitat vital de beure, a més algunes espècies de depredadors aprofiten que les seves preses van a beure per caçar-les. Si abans es parlava de la varietat i de la densitat de flora, ara es pot avançar un poc més en el funcionament del ecosistema per la funció de refugi i d'aliment que te la vegetació per a la fauna.

Entre les espècies que s'hi troben, es poden destacar huit espècies de rates penades, totes elles incloses en diverses llistes de protecció legal existents, tant a nivell nacional com internacional. Per exemple la rata penada de ferradura menuda (*Rinolophus hiposideros*) s'hi troba als següents llistats d'espècies:

- *Catàleg Valencià d'Espècies de Fauna Amenazades*
- *Conveni de Berna per al comerç internacional d'espècies.*
- *Conveni de Bonn de espècies migratòries i animals silvestres.*
- *Directiva Hàbitats, relativa a la conservació dels hàbitats naturals i de la flora i fauna silvestres.*
- *Llistat d'Espècies Silvestres en Règim de Protecció Especial (LESRPE)*

Imatge 13

Rinolophus hiposideros (foto wikipedia)

Altres cas a tenir en compte és l'eriçó (*Erinaceus europaeus*) que tot i no trobar-se al llistat de la quadrícula corresponent a la zona d'actuació (30SXH99) del banc de dades de la biodiversitat, si que s'han trobat evidències de la seua presència segons un l'estudi comentat abans (Such, À. i Calabuig, G., 2000).

Imatge 14. Eriçó (*Erinaceus europaeus*)

Foto wikipèdia

Imatge 15. Petjades d'eriçó

Foto wikipèdia

L'eriçó és un mamífer que abans estava inclòs en l'orde insectívora i que està patint un retrocés preocupant per la gran quantitat d'atropellaments que pateix, i que tot i haver sigut una espècie molt habitual per aquestes contrades des de sempre, a dia de hui no es troba fàcilment.

A continuació es presenta un llistat resumit de les espècies de les que es té evidència que es troben a la zona d'actuació (Such, A. i Calabuig, G., 2000):

TAXÓ	Catàleg Valencià d'Espècies Amenaçades	Catàleg Nacional de Espècies Amenaçades
INSECTIVORA		
<i>Erinaceus europaeus</i> (Eriçó)	Espècie Protegida	-
<i>Talpa occidentalis</i> (Talp)	Espècie d'Interés Especial	-
<i>Suncus etruscus</i> (Mussaranya nana)	Espècie Protegida	-
<i>Crocidura russula</i> (Mussaranya comuna)	Espècie Protegida	-
CHIROPTERA		
<i>Rinolophus ferrumequinum</i> (Rata- penada de ferradura gran)	Vulnerable	D'Interés especial
<i>Rinolophus hiposideros</i> (Rata- penada de ferradura menuda)	Vulnerable	D'Interés especial

CHIROPTERA		
<i>Myotis nattereri</i> (Rata-penada de Natterer)	Vulnerable	D'interés especial
<i>Myotis blithy</i> (Rata-penada ratera menuda)	Vulnerable	D'Interès especial
<i>Pipistrellus pipistrellus</i> (Rata-penada comuna)	Espècie Protegida	D'Interès especial
<i>Plecotus austriacus</i> (Rata-penada orelluda)	Espècie Protegida	D'Interès especial
<i>Tadarida teniotis</i> (Rata-penada de cua llarga)	Espècie Protegida	D'Interès especial
<i>Miniopterus schreibersii</i> (Rata-penada de cova)	Espècie d'Interés Especial	D'Interès especial
CARNIVORA		
<i>Mustela nivalis</i> (Mustela)	Espècie tutelada	-
<i>Martes foina</i> (Fagina)	Espècie tutelada	-
<i>Vulpes vulpes</i> (Rabosa)	Esp. Cinegètiques i Piscícoles	-
<i>Felis silvestris</i> (Gat serval)	Vulnerable	D'Interès especial
<i>Genetta genetta</i> (Geneta)	Espècie tutelada	-
RODENTIA		
<i>Apodemus sylvaticus</i> (Ratolí de bosc)	-	-
<i>Mus domesticus</i> (Ratolí domèstic)	-	-
<i>Mus spretus</i> (Ratolí mediterrani)	-	-
<i>Microtus duodecimcostatus</i>		
LAGOMORPHA		
<i>Oryctolagus cuniculus</i> (Conill)	Esp. Cinegètiques i Piscícoles	-
<i>Lepus granatensis</i> (Llebre)	Esp. Cinegètiques i Piscícoles	-
ARTIODACTYLA		
<i>Sus scrofa</i> (Porc senglar)	Esp. Cinegètiques i Piscícoles	-

AMFIBIA		
<i>Aytes obstetricans</i> (Tòtil)	Espècie Protegida	D'Interés Especial
<i>Pelobates cultripes</i> (Gripau d'esperons)	Vulnerable	D'Interés Especial
<i>Pelobytes punctatus</i> (Gripauet)	Espècie Protegida	D'Interés Especial
<i>Bufo bufo</i> (Gripau comú)	Espècie Protegida	-
<i>Bufo calamita</i> (Gripau corredor)	Espècie Protegida	D'Interés Especial
<i>Rana perezzi</i> (Granota comuna)	Esp. Cinegètiques i Piscícoles	-
REPTILIA		
<i>Tarentola mauritanica</i> (Dragó comú)	Espècie Protegida	D'Interés Especial
<i>Lacerta lepida</i> (Fardatxo)	Espècie Tutelada	-
<i>Psammmodromus algirus</i> (Sagrantana cua-llarga)	Espècie Protegida	D'Interés Especial
<i>Elaphe scalaris</i> (Serp blanca)	Espècie Protegida	D'Interés Especial
<i>Malpolon monspessulanus</i> (Serp verda)	Espècie Protegida	-
<i>Natrix natrix</i> (Serp de collaret)	-	D'Interés especial

Com es pot apreciar al llistat, la quantitat i qualitat de fauna que es troba a la zona és de la suficient importància com per a plantejar algun tipus de gestió i control que assegure com a mínim el manteniment de la riquesa biològica existent.

Imatge 16. Eскурçó d'aigua (*Natrix maura*)

Foto de l'Arrel

Al annexos s'hi troba el llistat de fauna que ofereix el Banc de dades de la Biodiversitat de la CV, de la quadrícula de 10x10 (30SXH99) corresponent a la zona d'estudi a més de l'estudi faunístic complet del que s'ha extret l'anterior llistat.

5.2. Usos històrics i usos actuals.

Tal com s'indica a un fullet informatiu publicat per l'ajuntament d'Ontinyent i confirmat per gent major del poble, Fuset és un finca que fou regentada el primer terç del segle XX per un "senyor" i habitada pels seus corresponents maseros o mitgers. Com era habitual en la zona es conreaven vinyes i oliveres, i s'elaborava vi i oli en l'almàssera i el celler de la mateixa finca. Després, en la Guerra Civil (1936-1939), va morir el propietari i la finca va passar a mans del "Frente de Juventud". A partir d'ací, va deixar de ser una explotació agrícola, i va patir la tala de la majoria dels pins dels voltants a més d'un gran incendi que cremà la mitat occidental de la finca. L'any 1989 passà a ser propietat municipal i en 1994 una part de la finca va tornar a ser arrasada per un incendi.

Imatge 17. Restes de la casa de la finca.

Foto pròpia actual (març 2014)

Imatge 18. La casa els anys 80 del segle XX

Foto pròpia a partir d'un cartell informatiu

Des d'aleshores, s'han anat fent repoblacions forestals, al 1995 es va fer una repoblació amb espècies autòctones que va ser un referent per a les repoblacions de l'època (informació del PNM). Més endavant, l'any 1998, el mal estat de conservació de la casa va aconsellar el seu enderrocament.

La vida a la Finca de Fuset era la típica de qualsevol casa de camp de l'època. Hora i mitja amb burra es tardava en arribar al poble, per tant s'imposava l'economia de subsistència: hort, gallines, conills, cabres,... de manera que no fera falta baixar al poble molt sovint. Però a la finca no sols es treballava; els diumenges un frare pujava amb taxi per fer missa a l'ermita que hi havia a la casa, els temps de falange qui pujava era un capellà. Per l'estiu se celebrava una festa a la que acudia gent del voltant i algú del poble, i en la que es rifava un corder.

Prop de la finca es poden trobar forns de calç per subministrar a la població dit material, imprescindible per a la construcció i molt necessari també per al ús domèstic per emblanquinar les façanes i per el seu poder desinfectant.

Imatge 19. Restes d'un forn de calç en el que s'ha plantat un arboçer

Foto pròpia

Imatge 20. Cartell indicatiu de l'anterior forn de calç

Foto pròpia

En quant al usos actuals de les parcel·les que formaven la finca de Fuset, desgraciadament venen a representar la majoria dels conflictes que es detallen més endavant.

La finca de Fuset és una zona molt coneguda per als veïns d'Ontinyent, i el fàcil accés fa que siga normal trobar gent per la zona; inclús grups organitzats. La seua morfologia permet el passeig familiar en un entorn natural, a més es troba camí d'altres paratges també prou visitats per els veïns d'Ontinyent com és Gamellons o la Font del Nano, tots ells formen part del PNM.

5.3. Principals conflictes d'ús.

L'objectiu de protegir un espai natural és garantir la seua conservació, però també pot comportar limitacions d'ús. Les limitacions d'ús poden generar conflictes entre els usuaris habituals al impedir que se seguisquen fent algunes activitats. En els principis de la Custòdia està unir interessos i integrar tots el col·lectius possibles. Aleshores hi ha que fer un esforç per pegar-li la volta a aquelles situacions que inicialment es consideren conflictives i aprofitar-les per crear interessos comuns per treballar conjuntament.

En el seu moment quant es va delimitar el perímetre del PNM es van deixar voluntàriament fora dos espais que tradicionalment s'havien utilitzat per a motocròs un, i per fer tir al plat l'altre. Açò ocorre en una parcel·la de la zona d'actuació (parcel·la 1 del polígon 23). Aquestes pràctiques encara que es duen a terme just fora del perímetre, afecten a l'espai protegit i són clarament incompatibles amb els criteris més bàsics de conservació dels espais naturals.

Aleshores aquestes són inicialment les dos situacions conflictives, a més, s'hi troba altre possible conflicte, hi ha una construcció de grans dimensions on es practica el tir olímpic; l'impacte que es genera en este cas és el de l'edifici i el dels usuaris en arribar al lloc. L'ús en sí, no genera cap impacte significatiu, doncs el soroll que es produeix no es d'una intensitat suficient per alterar el normal funcionament del ecosistema.

Imatge 21. Vista aèria de l'edifici de tir olímpic

Imatge creada amb un SIG amb l'ortofot d'Ontinyent com a base

Coneguem la zona d'actuació i les activitats que es practiquen des de fa molt anys, es per això que considerem que estos són els conflictes a enfrontar, i que l'èxit de l'acord de Custòdia dependrà en gran mesura de la manera de solucionar-los.

Encara que ara ja hi han bastants usuaris (scouts, juniors, aficionats al senderisme,...), l'acord de Custòdia suposarà un major grau de divulgació i la realització d'activitats que portaran més gent a la zona d'actuació; açò es pot convertir en un problema que derive a conflicte. Una gestió adient ha de dosificar l'arribada de visitants per no superar la capacitat de càrrega de l'espai natural i evitar així que la promoció dels valors naturals no es converteixquen en un problema.

Els dos principals conflictes a la zona d'actuació són el tir al plat i el motocròs, nosaltres plantejem sempre convertir els problemes en opcions de col·laboració amb el col·lectiu implicat, en cadascun dels conflictes presentem una possibilitat de solució.

Motocròs

A l'extrem nord de la parcel·la 1 del polígon cadastral 23 s'hi practica des de fa temps motocròs, abans era un esport amb bastants seguidors a Ontinyent i sovint s'organitzaven competicions; amb el pas del temps l'afició al motocròs a anat minvant, possiblement la majoria dels anteriors aficionats han passat a practicar altres esports relacionats amb les motos (carretera, trial,...) o les bicicletes. Siga com siga, fa molt de temps que no s'organitza cap competició. Si visitem la zona durant el cap de setmana pot ser escoltem alguna moto utilitzant el que abans era un circuit de competició. A hores d'ara el circuit no te cap manteniment, no hi ha cap pla de seguretat o d'evacuació, ni llicència per a la pràctica del motocròs. Tampoc hi ha cap conveni signat amb l'ajuntament com a propietari de la parcel·la. Aleshores és una activitat "alegal" en la que l'ajuntament té la principal responsabilitat per "omissió".

Imatge 22. Vista aèria de la zona de motocròs

Imatge creada amb un SIG amb l'ortofoto d'Ontinyent com a base

Els dos grans impactes ambientals que genera el motocròs són la contaminació atmosfèrica i el més cridaner: la contaminació acústica; el soroll que generen les motos amb "escape" lliure se sent fins a centenars de metres; els dos impactes travessen els límits parcel·laris de la mateixa manera que els dels espais naturals protegits, aleshores des de qualsevol de les perspectives que es vulga analitzar, en absolut es pot considerar convenient la pràctica del motocròs en dita parcel·la, junt a un espai natural protegit.

Els aficionats al motocròs tenen una molt bona opció, perquè la veïna ciutat d'Albaida (que es troba aproximadament a la mateixa distància del casc urbà d'Ontinyent que el paratge de Fuset) compta amb una important afició al motocròs i amb un circuit en ple funcionament, al que es pot practicar l'esport amb les millors condicions. Des de l'ajuntament es poden facilitar els contactes amb els gestors del circuit d'Albaida o amb l'ajuntament de la veïna població.

Tir al plat

A la mateixa parcel·la 1 del polígon cadastral 23 hi ha un espai que tal com s'ha dit abans s'utilitza per fer tir al plat. Com en el cas del motocròs, la contaminació acústica generada per el tir al plat travessa els límits del PNM, i considerem incompatible amb un espai protegit. En aquest cas sí que s'organitzen competicions i participen una gran quantitat d'aficionats, també hi ha llicència i una associació que te un conveni signat amb l'ajuntament per fer ús de l'espai. Aleshores és una activitat autoritzada i que es du a terme seguint la normativa adient.

Mapa 2. Vista aèria de la zona de tir al plat

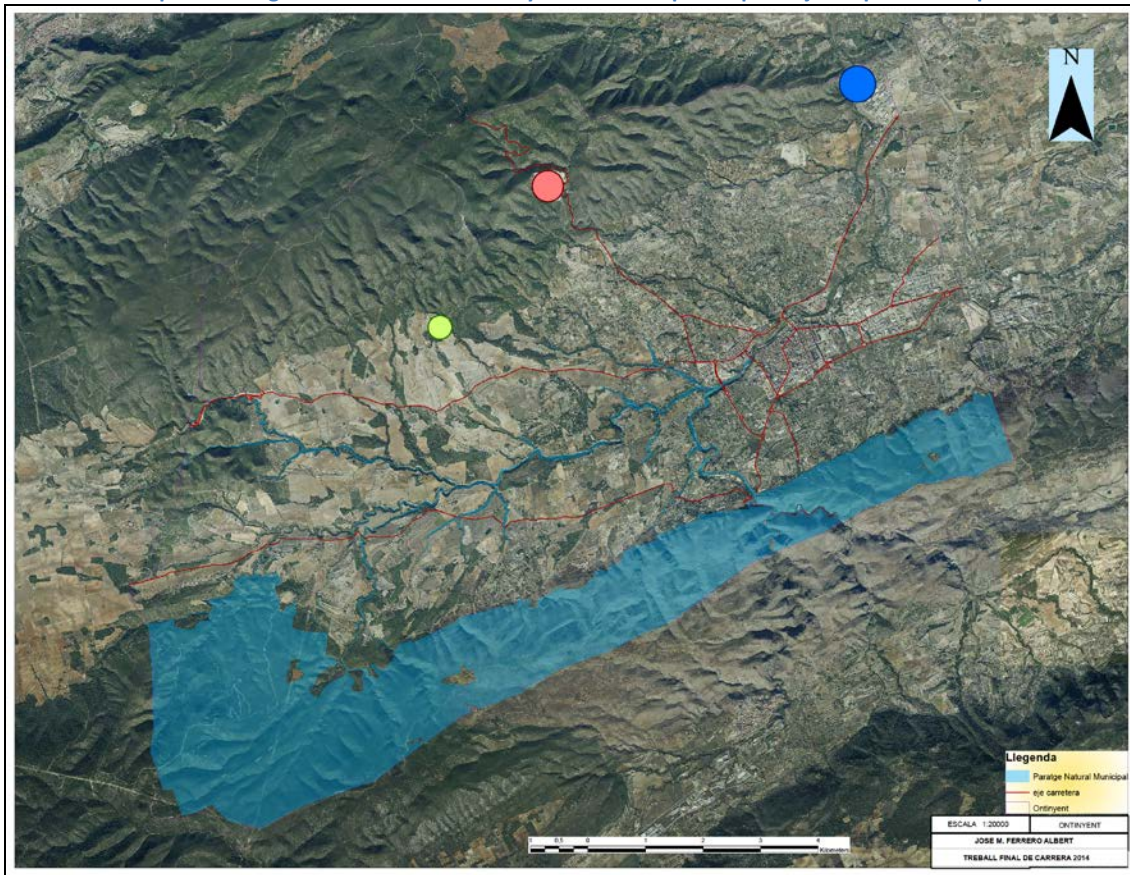

Imatge creada amb un SIG amb l'ortofoto d'Ontinyent com a base

Per solucionar aquest conflicte ambiental, l'ajuntament ha de plantejar un espai alternatiu, no hi ha manera de fer tir al plat sense alterar el normal funcionament de un sistema natural. Aleshores hi ha que plantejar un nou espai, les característiques que se li han de demanar a l'espai són: fàcil accés, allunyant de zones habitades i morfologia adequada a les condicions de seguretat del cas. A més caldrà buscar una propietat pública si és possible, i a la serra de Solana, just enfront, ja que tota la serra de l'Ombria és PNM. Esta solució s'ha de presentar el més prompte possible perquè el venciment de l'acord entre la Societat de Caçadors i l'ajuntament d'Ontinyent venç en abril del 2014.

Al següent mapa es marquen algunes possibilitats a estudiar com a destinació del tir al plat:

Mapa 3. Vista general del terme d'Ontinyent amb les opcions plantejades per al tir al plat

Elaboració pròpia a partir d'informació del Servei Cartogràfic Valencià

Al mapa 5 es presenten 3 opcions a la serra de la Solana totes elles, i prop de carreteres de certa importància per a una bona comunicació. D'esquerra a dreta es pot apreciar un punt verd que ens situa en un espai amb una morfologia que s'adequa correctament a l'ús que es vol, però queda un poc lluny de la carretera i a més es troba junt a bancals de cultiu, cosa que afecta a la seguretat necessària. En segon lloc, el punt roig està situat a una pedrera en ús, on en alguna inversió es podria adequar un espai però amb certa dificultat (l'espai seria menut), el lloc es troba junt una carretera comarcal, aleshores la comunicació sí és bona. En últim lloc es presenta el que considerem l'espai més adequat, per seguretat (per la morfologia del lloc), per bons accessos, per distància a zones habitades i per ser propietat de l'administració autonòmica; es tracta de la vessant sud de la serra que separa Ontinyent d'Aielo de Malferit, anomenada a la veïna població com La Serratella. Aquest espai es troba darrere d'un polígon industrial a més, encara que no s'aprecia al mapa, a prop (menys d'un kilòmetre) es troba l'autovia que uneix València i Alacant per l'interior, aleshores les comunicacions són immillorables. Considerem que esta seria una bona alternativa a la que s'utilitza actualment a Fuset.

La Societat de Caçadors (usuària actual de la zona de tir al plat) amb els seus coneixements de la fauna cinegètica i del funcionament de la natura, pot col·laborar amb el manteniment de l'equilibri de l'ecosistema de la zona d'actuació mitjançant la gestió de la fauna. Seguint els

principis que mouen la Custòdia es vol comptar amb els coneixements i l'experiència dels caçadors per a la gestió de la zona d'actuació. Sumant voluntats i col·laboracions convertim un conflicte en un avantatge.

6. Proposta de Custòdia del Territori.

Fins ací hem fet un estudi de la normativa, de l'espai i de la situació relativa als usos. També hem presentat la Custòdia, els seus principis i els seus objectius; amb la informació i les intencions clares, ara toca concretar un document en el que s'expressi tot junt. Aquest document, objectiu d'este treball, concreta els compromisos que assumeixen l'Entitat de Custòdia i el propietari (ajuntament), i ha de ser la guia de treball i el mètode de control que permeten aconseguir els objectius marcats.

6.1. Proposta d'Acord

L'Entitat de Custòdia "Colla Ecologista l'Arrel", formada per persones amants del medi ambient i coneixedores de la major part dels indrets naturals que formen el terme d'Ontinyent i especialment del paratge de Fuset; davant els valors naturals i culturals que presenta el paratge i el perill de deteriorament que existeix, presenta a l'ajuntament d'Ontinyent una proposta de gestió de dit paratge de propietat municipal i que forma part del PNM de l'Ombria Pou-Clar.

Utilitzant la figura jurídica del Conveni de Col·laboració es presenta una proposta de gestió com un acord de **Custòdia del Territori** tal com s'ha presentat al llarg d'aquest treball.

L'acord té com a **objectius**: *mantenir els valors naturals i culturals del paratge, recuperar alguns punts degradats i reduir el perill d'erosió; a més, potenciar la conscienciació social respecte al medi ambient mitjançant la divulgació i la possibilitat de participar per part de la societat en la majoria de les actuacions que es duen a terme, i en activitats divulgatives que es programaran.*

L'acord té una triple vessant: la conservacionista, la cultural, i la divulgativa, que engloba les dos anteriors. Aleshores cada actuació en la vessant de la conservació dels valors naturals i culturals ha de ser divulgada convenientment; es considera que una adequada divulgació genera una consciència social que garanteix el manteniment dels espais naturals a llarg termini. S'oferiran activitats didàctiques per a tots els centres educatius de la comarca per reforçar el coneixement i estima de l'espai. Es considera de màxima importància fer arribar a la societat els serveis que ens proporciona la natura així com les iniciatives que es duen a terme per conservar-la.

La col·laboració social ha de ser el suport que dona sentit a aquesta iniciativa, aportant feina, idees i diners; persones, associacions i empreses. La correcta divulgació i execució de les activitats plantejades han de fer que la societat es mantinga interessada en la conservació de l'espai.

Atenent als principis i als objectius descrits al treball:

L'Entitat de Custòdia es compromet a dur un seguiment permanent de l'estat de la zona d'actuació i de mantenir informat al departament corresponent de l'ajuntament de qualsevol incidència. Per aconseguir els objectius de conservar i millorar els valors ambientals es proposaran periòdicament una sèrie d'iniciatives conservacionistes que es detallaran als documents corresponents. Paral·lelament es proposaran iniciatives amb caràcter divulgatiu i conscienciador que reforcen les actuacions conservacionistes. Per a tot açò, l'Entitat de Custòdia amb la col·laboració de l'ajuntament es compromet a :

- Elaborar i presentar abans de començar cada any un esquema de treball anual en el que figuren:
 - Els objectius plantejats.
 - Les actuacions previstes per aconseguir els objectius.
 - Les col·laboracions previstes per dur a terme les actuacions.
 - Les col·laboracions previstes que financen les actuacions (en les que calga finançament).
 - El pressupost anual.
- Elaborar trimestralment un guió desenvolupat amb el programa de les activitats a fer: els col·lectius que les ha de fer, el col·laborador que les ha de finançar i la data prevista.
- L'Entitat de Custòdia informará al departament municipal amb competència en matèria de Medi Ambient de cada intervenció que s'hi vaja a fer a la zona d'actuació.
- Col·laborar en l'ajuntament per a l'elaboració d'una guia didàctica sobre la zona d'actuació i la resta del PNM per a diferents nivells educatius, i per a públic en general.
- Preparar activitats divulgatives per als centres educatius de la comarca, prenent com a base la guia didàctica elaborada. Es prepararan activitats per dur a terme en aula i d'altres per dur-les a terme sobre el terreny.
- Entrar en contacte en les associacions de tot tipus de la comarca per convidar-los a dur a terme alguna de les actuacions que hi ha previstes en la programació.
- Buscar empreses que vulguen patrocinar activitats concretes com a part de la *Responsabilitat Social Corporativa*.
- Buscar empreses que vulguen aportar una col·laboració econòmica per al funcionament general.
- Elaborar i presentar en acabar cada any un informe complet en el que s'indiquen:
 - Les activitats dutes a terme i el seu finançament.
 - Els col·laboradors que han aportat diners.
 - Els col·laboradors que han aportat feina.
 - Els objectius aconseguits.
 - Els objectius no aconseguits i per què.
 - Un informe econòmic de l'exercici.

L'ajuntament d'Ontinyent es compromet a:

- Destinar una partida econòmica anual (una quantitat econòmica acordada).
- Col·laborar aportant personal i material del departament de Medi Ambient per a tasques concretes que de mutu acord (Entitat-Ajuntament) es considere convenient que així siga.

- Crear una comissió interdepartamental (Medi Ambient-Educació) per a l'elaboració d'una guia didàctica sobre la zona d'actuació i la resta del PNM per a diferents nivells educatius, i per a públic en general.
- Assumir el cost econòmic de recuperar el sòl de les zones de pràctica habitual de motocròs i de tir al plat. La recuperació consistirà en llaurar el sòl amb aproximadament 1 m de profunditat mitjançant un tractor de volum i potència adequada, per posteriorment poder fer plantacions.
- Adequar part de la actual zona de motocròs per a zona d'acampada.
- Col·laborar per a trobar empreses que vulguen patrocinar activitats concretes com a part de la Responsabilitat Social Corporativa.
- Col·laborar per a trobar empreses que vulguen aportar una col·laboració econòmica per al funcionament general.
- Cedir i gestionar un espai en la pàgina web municipal en el que s'informarà a la ciutadania de l'Acord de Custòdia i del seu funcionament (en aquest treball es considera de gran importància la divulgació i la participació social). Així com de les activitats previstes en les que es pot participar. Serà un espai de contacte entre la gent i l'Entitat de Custòdia en el que poder interactuar i arreplegar suggerències i/o aportacions que milloren la relació amb la població i al mateix temps servisca com a medi divulgador de l'existència i les activitats de l'Entitat de Custòdia.

Donat l'ampli marge de maniobra que ofereix la Custòdia del Territori, es planteja en este cas un model que servisca no sols per a mantindre els valors naturals de la nostra zona de treball, sinó que a més s'òbriga a la participació social i a la divulgació del patrimoni natural de l'espai a gestionar.

La màxima coneguda de què *"només es pot estimar allò que es coneix"*, aconsella preparar un calendari d'activitats amb centres educatius i amb tot tipus d'associacions socials (culturals, de veïns, esportives,...) que donen a conèixer els espais i els seus valors; a partir del coneixement per part de la societat de les funcions que els espais naturals duen a terme és molt més fàcil aconseguir col·laboradors per a les actuacions a realitzar.

6.2. Proposta de gestió.

Encara que no és objectiu d'aquest treball definir una estructura de gestió, presentem una estructura bàsica orientativa a partir dels exemples que hem trobat a la bibliografia, que serveixca de referència a l'hora de començar. La divisió de funcions i responsabilitats seria molt pareguda a una formada per les següents comissions de treball:

Comissió de divulgació, s'encarrega de elaborar i transmetre els coneixements teòrics sobre els valors naturals i culturals de la zona:

- Prepara els continguts pedagògics per a les visites.
- Guia les visites a la zona i les activitats divulgatives que s'organitzen fora de la zona d'actuació.

Comissió tècnica i de manteniment, per dur a terme actuacions sobre el terreny s'ha de tenir una perspectiva tècnica a partir de la qual prendre decisions. L'Entitat compta afortunadament

entre els seus membres amb tècnics de diverses disciplines relacionades amb el medi ambient, a més, com a Entitat de Custòdia es compta amb la col·laboració d'entitats de segon nivell, que tenen entre els seus objectius justament orientar les iniciatives que comencen.

- Prepara i executa les actuacions tècniques.
- Dirigeix les col·laboracions dels grups de voluntaris.

Comissió de relacions externes, ha de ser el primer punt de contacte entre l'Entitat i la resta de la societat; per tant, té una funció associada d'imatge que ha de ser positiva per facilitar l'arribada de col·laboradors de tot tipus.

- Manté els contactes amb els mitjans de comunicació per divulgar les activitats de l'Entitat.
- Estableix contactes amb empreses, associacions i administracions per aconseguir voluntaris i col·laboradors.
- Organitza les visites dels grups.

Junta rectora i administrativa, connecta totes les anteriors:

- Coordina el funcionament de la resta de comissions.
- Administra els recursos materials i els econòmics.
- S'encarrega de la gestió administrativa.

S'ha de tenir en compte que les funcions culturals i ambientals de l'acord que es proposa es multipliquen en la mesura que la societat vaja incorporant-se a la iniciativa, i les opcions de créixer per a l'Entitat també. Per tant, la funció de la comissió de relacions externes és fonamental. Si les activitats no són conegudes per la societat, la repercussió social és nul·la, i la dificultat per sumar col·laboradors serà molt gran. Sense una difusió adequada de les activitats la potència de l'Entitat queda en no res.

Encara que a l'hora de la veritat els components més implicats de l'Entitat participen en la majoria de les decisions, considerem necessari definir el model de funcionament per repartir les tasques i gestionar-se de manera coherent. La quantitat de persones que formen cada comissió i les seues funcions específiques no corresponen en aquest treball.

Fora de l'estructura organitzativa i de funcionament de l'Entitat, per a la gestió de la zona d'actuació es plantejaran col·laboracions amb les universitats valencianes per poder disposar d'estudiants per a algunes tasques que requereixen de personal amb un alt nivell de coneixements.

Esta proposta d'estructura surt a partir d'experiències personals i de documentació diversa, sumat al sentit comú i l'estudi de situacions semblants a la que ens ocupa. No és fruit de cap estudi concret.

6.3. Finançament.

Encara que es pugui pensar que l'administració pública és la que s'ha de fer càrrec de les despeses, en aquest treball es considera que l'objectiu ha de ser aconseguir la màxima independència econòmica per poder tindre la major llibertat possible.

La diversitat d'activitats ha de permetre tenir ingressos des de diversos àmbits. Mantenir relacions amb tot tipus d'empreses, associacions, administracions i particulars, ha de comportar justament l'arribada d'ingressos de molts d'ells.

S'ha de tenir en compte que gran part de les actuacions que es duen a terme, son fetes per voluntariat, aleshores les necessitats econòmiques tampoc seran importants. De manera que amb xicotetes aportacions des de molts punts es poden aconseguir les necessitats econòmiques suficients. L'origen dels ingressos pot ser el següent:

- Partida pressupostaria de l'Ajuntament d'Ontinyent.
- Ingressos per activitats. Organitzar activitats i demanar una aportació per al material que s'utilitza.
- Aportacions de patrocinadors. Buscar patrocinadors per a actuacions concretes al paratge.
- Aportacions de col·laboradors. Buscar col·laboradors permanents compromesos amb la gestió del paratge.
- Ingressos per ús de àrees recreatives. És demanarà una aportació econòmica als grups que utilitzen la zona d'acampada.

Altres possibilitats d'obtenir recursos o finançament per a accions concretes:

- Línia d'ajudes de la Unió Europea relacionades amb la conservació i/o recuperació ambiental.
- Ajudes de l'UE per a projectes d'investigació.
- Línia de col·laboració de la Fundació Biodiversitat.
- Beques d'investigació de la Fundació Biodiversitat.
- Voluntariat ambiental. El voluntariat ambiental no aporta ingressos econòmics, el que fa és evitar despeses i col·laborar en la divulgació.

El nostre objectiu és tenir ingressos importants de pocs aportadors genera dependència cap a ells i pot suposar problemes importants en cas de perdre'n algun. A més, amb molts aportadors s'està implicant a més gent; amb açò es connecta amb l'altre aspecte fonamental: la divulgació. Si sols la gent que forma part del grup sap el que s'està fent i la importància que això té, no es podrà aconseguir una gran implicació social. Si no hi ha implicació social, és més difícil aconseguir implicació per part de les administracions. En el cas de les empreses estem igual, s'aconseguiran més col·laboracions quanta més difusió es done a les actuacions que es duen a terme.

7. Conclusions

Una vegada hem vist les necessitats de gestió i les opcions que ens permet, considerem que la Custòdia comporta les següents aportacions:

- **Ambientals i culturals:** es mantenen els valors naturals i etnològics, i les funcions que ens aporten.
- **Pedagògics i conscienciadors:** la participació guiada d'escolars i de qualsevol associació dóna a conèixer el patrimoni natural i etnològic, amb això augmenta la cultura sobre la natura i les activitats tradicionals de la zona; i com sols es pot estimar allò que es coneix, es crea l'estima i la consciènciació social.
- **Participació democràtica:** el fet de participar en les actuacions i poder aportar en les decisions forma part de les bases de la democràcia. Per tant, aquestes iniciatives serveixen com a exemples pràctics del funcionament democràtic "ideal", permetent que la ciutadania se senta part activa dins la societat.
- **Econòmiques:** en general la major part de la societat considera que la cura dels espais naturals i el manteniment de la cultura és responsabilitat exclusiva de l'administració pública, els costos econòmics associats també. Aleshores, amb la participació social es genera un estalvi econòmic per la reducció de costos en el manteniment dels espais naturals.

No es pot oblidar que tot açò te força si les actuacions es duen a terme amb principis tècnics i professionals, i que si volem integrar la ciutadania és imprescindible dur una gestió participativa i transparent, en la que tots se senten identificats.

La proposta realitzada en base als arguments presentats al llarg del treball ens du a concloure amb el convenciment de que la Custòdia del Territori és una fantàstica opció per a la gestió d'espais naturals. Oferint una solució completa a la problemàtica ambiental en general, i concretament al nostre cas. A més de ser una opció amb el futur garantit (Pietx, J. et al. 2010).

Per altra part la poca concreció de la legislació a l'hora de definir la Custòdia i els elements que l'envolten dona un gran marge d'actuació, per poder-la desenvolupar amb normalitat es necessita alguna eina que valide o certifique les iniciatives de Custòdia, especialment en les iniciatives en espais públics i en espais protegits. És esta una manca (Avinença-Cmaauh, 2010) legislativa que s'ha de solventar el més prompte possible. Altra necessitat és donar-la a conèixer al públic en general i, especialment als responsables tècnics i polítics.

Si les iniciatives de Custòdia aporten importants beneficis a la societat, és clar que la administració pública s'ha d'ocupar de fomentar-la; una bona manera de fer-ho sense carregar amb un cost econòmic directe és crear una línia de desgravació fiscal per a aquelles iniciatives de Custòdia que aporten beneficis clars a la societat. No es poden oblidar les ajudes públiques directes que en molts casos son imprescindibles per fer front a les inversions inicials.

Les reflexions aportades en els dos últims paràgrafs demanden una legislació que no sols reconega la Custòdia (eixa ja la tenim), sinó que li dóna l'espenta necessària per arribar a ocupar un lloc important en la gestió dels espais naturals.

Ací acaba un treball amb una proposta de solució que segur que servirà, encara que siga com a referència per poder començar una iniciativa que democratitze la gestió de la nostra zona d'actuació.

8. Bibliografia, normativa i pàgines web

8.1. Referències bibliogràfiques

- **GAMMA/Grup ADHARA** (2005): Auditoria Ambiental Ontinyent. Material no publicat.
- **Such Sanz, A. i Calabuig Penadés, G.** (2000): *GAMELLONS, INFORME FAUNÍSTIC. Una aproximació al valor biològic del paratge*. Disponible en internet: <http://www.internatura.org/estudios/informes/gamellons.html> (Consultat el 29-01-2014)
- **Avanç de dades del:** *3er Inventario de Iniciativas de Custodia del Territorio del Estado español*. Plataforma De Custodia Del Territorio. Fundación Biodiversidad. Disponible en internet : <http://www.fundacion-biodiversidad.es/inicio/noticias/noticias/117614> (Consultat el 10-02-2014)
- **Cordón Gómez, M i Sánchez Sánchez, A** (marzo de 2010): *Informe del 2º Inventario de Iniciativas de Custodia del Territorio del Estado español*. Plataforma De Custodia Del Territorio. Fundación Biodiversidad. Disponible en internet: http://www.custodia-territorio.es/sites/default/files/Informe%20Inventario%20PCT%20FINA_LogoFEADER.pdf (Consultat el 10-02-2014)
- **Basora Roca, X. i Sabaté i Rotés, X.** (2006): *CUSTODIA DEL TERRITORIO EN LA PRÁCTICA, Manual de introducción a una nueva estrategia participativa de conservación de la naturaleza y el paisaje*. Fundació Territori i Paisatge (Caixa Catalunya). Disponible en internet: http://www.custodiaterritori.org/mm/xct_castella_web.pdf (Consultat el 10-02-2014)
- **Pietx i Colom, J. i d'altres** (2012): *Prospectiva y escenarios de futuro para la custodia del territorio en España* (CONAMA 2012). Foro de Redes y Entidades de Custodia del Territorio. Disponible en internet: <http://www.conama11.vsf.es/conama10/download/files/conama11/CT%202010/1896700134.pdf> (Consultat el 10-02-2014)
- **Barreira, A. (coord.), et al.** (2010). *Estudio jurídico sobre la custodia del territorio*. Plataforma de Custodia del Territorio de la Fundación Biodiversidad. Disponible en internet: <http://www.fundacion-biodiversidad.es/images/stories/recursos/noticias/2010/EstudioCustodiaTerritorio.pdf> (Consultat el 10-02-2014)
- **AVINENÇA-CMAAUH** (2010): *Directrices para la promoción de la custodia del territorio en los espacios naturales protegidos valencianos* (documento preliminar). Congreso ESPARC2010 Taller 4 del congreso. Disponible en internet: <http://www.redeuroparc.org/esparc2010.jsp> (Consultat el 10-02-2014)
- **FIRE** (2013): *Acuerdos de custodia del territorio en distinta tipología de fincas. Manual temático para evaluar el éxito de diferentes tipos de acuerdos de Custodia del Territorio*. Treball finançat per la Fundación Biodiversidad i el Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente. Disponible en internet: <http://www.fundacionfire.org/index.php/publicaciones> (Consultat el 10-02-2014)
- **Domingo Calabuig, J.** (2013): *Introducció a la Custòdia del Territori*. CEACV, 17 d'abril de 2013. Taller formatiu "Activa't". Document proporcionat per l'autor.
- **Conca Ferrús, A. i García Alonso, F.** (1994): *Estudi botànic de la Vall d'Albaida (zona occidental)*. Servei de publicacions de l'ajuntament d'Ontinyent.

- **Sanchis Deusa, C. et al** (1996): *Geografia de les comarques Valencianes, Tomo 5, Les Comarques Meridionals*. Editorial Foro. València.
- **Basora i Roca, X et al** (2005): *Oportunitats per a la Custòdia del Territori als Municipis*. Xarxa Custòdia del Territori. Fundació Territori i Paisatge (Caixa Catalunya). Disponible en internet : <http://www.custodiaterritori.org/ca/cdr/publicacions.html> (Consultat el 04-04-2014)

8.2. Referències normatives

- Constitució Espanyola (BOE nº 311, de 29-12-1978)
- Llei 42/2007, de 13 de desembre, del **Patrimoni Natural i de la Biodiversitat** (BOE nº 299, 14-12-2007).
- Llei 13/2004, de 27 de desembre, de **Caça de la Comunitat Valenciana** (BOE nº38, 14-02-2005)
- Llei 11/94 de 27 de desembre, de la Generalitat Valenciana, **d'Espais Naturals Protegits de la Comunitat Valenciana** (DOGV nº 2.423, 09-01-1995)
- Decret 109/1998, de 29 de juliol, del Govern Valencià, pel que es regula la **declaració de Paratges Naturals Municipals** i les relacions de cooperació entre la Generalitat Valenciana i els municipis per a la seua gestió (DOGV nº 3308, 14-08-98)
- DECRET 161/2004, de 3 de setembre, del Consell de la Generalitat, de **Regulació dels Paratges Naturals Municipals**. (DOCV nº. 4837 de 08-09-2004)
- ACORD de 26 d'octubre de 2007, del Consell, pel que es **declara Paratge Natural Municipal l'enclavament denominat Serra de l'Ombria-Pou Clar**, en el terme municipal d'Ontinyent. (DOCV nº 5630 de 31-10-2007)
 - ANNEX III: **Part dispositiva del Pla Especial** de protecció del Paratge Natural Municipal Serra de l'Ombria-Pou Clar, en el terme municipal d'Ontinyent.

8.3. Pàgines web consultadas

Per obtenir el llistat d'espècies catalogades a la quadrícula de la zona:

<http://bdb.cma.gva.es/web/acciones.aspx?url=http://bdb.cma.gva.es/arbol.htm&logo=http://bdb.cma.gva.es/bdb.jpg&an=http://bdb.cma.gva.es/bdb2.jpg&gana=UA-16710898-11/>

Per confirmar dades de dos importants entitats de Custòdia:

<http://www.nationaltrust.org.uk/what-we-do/who-we-are/>

<http://www.natuurmonumenten.nl/natuurmonumenten>

Per confirmar l'existència d'ajudes europees per a iniciatives de conservació ambiental:

http://ec.europa.eu/contracts_grants/grants_es.htm

Per obtenir informació i documentació d'iniciatives de Custòdia:

<http://www.custodiaterritorivalencia.org/>

<http://www.custodiaterritori.org/ca/>

Per obtenir informació cadastral i geogràfica:

<http://www.sedecatastro.gob.es/>

<http://terrasit.gva.es/es/ver>

Per obtenir informació de la zona d'actuació i referències normatives:

<http://www.ontinyent.es/>